
Jaarverslag van de pilot
"Kansrijk opgroeien voor
alle kinderen in Nederland"

Armoede door de ogen van kinderen

MISSING CHAPTER
A

'Volwassenen onderschatten de kennis en denkkraft van kinderen en de informatie waarover ze beschikken. Als je die denkkraft op een juiste manier weet te kanaliseren, kun je daar als organisatie of gemeente veel baat bij hebben. Als je in gesprek gaat met kinderen kom je tot fantastische resultaten.'

- Prinses Laurentien

Kinderen betrekken, waarom niet? 6

Niet óver, maar mét kinderen praten over armoede 7

De vijf pilotgemeenten 8

Gemeente Breda 10

Gemeente Den Haag 14

Gemeente Deventer 20

Gemeente Groningen 26

Gemeente Leiden 34

Resultaten van de pilot 40

Het proces van de Raad van Kinderen in gemeenten 42

Inhoudelijke adviezen 48

Wetenschappelijk onderzoek 60

Foto: Liselotte Kolkhof

Kinderen betrekken, waarom niet?

Gemeenten zijn er voor alle inwoners, dus ook de jongste. Vijf Nederlandse gemeenten installeerden dit jaar hun eigen Raad van Kinderen, die meedenkt over de aanpak van armoede binnen gezinnen. De kinderen legden haarscherp de onzichtbare aspecten bloot van dit hardnekkige, complexe en pijnlijke vraagstuk. En, vroegen ze zich af, wat is de definitie van armoede? Als iedereen iets anders bedoelt, weet je ook niet wanneer je vooruitgang boekt.

Door prinses Laurentien, oprichter Missing Chapter Foundation

'Ik vind het belangrijk dat alle kinderen de kans krijgen mee te doen. Zorg dat je erachter komt wat elk kind nodig heeft', zei Diony (11) een tijdje geleden tegen Bredase wethouders. Diony en zo'n honderd andere kinderen denken mee in de pilot met de gemeenten in Breda, Den Haag, Deventer, Groningen en Leiden over kinderarmoede. In Nederland leven zo'n 421.000 kinderen in armoede. Hoe vaak ik de aantallen ook hoor, het blijft confronterend. Want achter ieder getal schuilt een kind. Schuilt de stress die het oplevert voor kinderen en hun gezin. En de leugentjes die kinderen zeggen te gebruiken als ze ergens niet naartoe kunnen met hun vrienden. Dat gevoel verdient niemand. Als we het daarover eens zijn, zou het ons toch moeten lukken om die schrik-

barende aantallen met vereende krachten omlaag te krijgen?

Taboe

Wie kunnen beter helpen bij het vinden van oplossingen dan kinderen zelf? De veelgemaakte denkfout onder volwassenen is dat armoede gaat om een gebrek aan spullen. Ja, we moeten spullen geven, en dat gebeurt ook veel. Maar in de vele gesprekken met kinderen horen we ook iets anders, iets wezenlijkers: het gaat om erbij horen en het gevoel hebben dat je ertoe doet. Om gezien worden en gehoord worden, ook al heb je minder dan een klasgenoot. Armoede is nog een taboe en dus lijden veel kinderen en hun ouders in stilte. Vertellen dat je arm bent, maakt je kwetsbaar. De kinderen praten loep-

zuiver over de balans tussen anoniem willen blijven en aan de bel trekken. En de noodzaak om uit je schulp te kruipen zodat iemand je kan helpen. Hoe zorg je er dus voor dat mensen zich er niet voor schamen? Raden van Kinderen maken het onzichtbare zichtbaar.

Nieuwe ogen

Inmiddels denken in het Koninkrijk der Nederlanden zo'n tachtig Raden van Kinderen actief mee met bedrijven, overheidsinstellingen en maatschappelijke organisaties. Ze buigen zich over allerlei dilemma's, doen onderzoek en gaan met volwassenen in dialoog. Ze laten leiders met nieuwe ogen naar zaken kijken, en komen regelmatig met concrete, werkbare ideeën die besluitvormers zelf nog niet hadden bedacht. Minstens zo belangrijk: het vrije gesprek zet organisaties aan om ook met andere belanghebbenden het open gesprek aan te gaan.

Echt leren luisteren

Hoe betrek je kinderen als gelijkwaardige stakeholders en maak je hun betrokkenheid echt waardevol? Hoe zorg je ervoor dat inclusie niet vrijblijvend is? Dat begint met zelfreflectie: door eerlijk te zijn over dat waar je zelf niet uitkomt. Maar ook door open te zijn en met nieuwe ogen naar vraagstukken te kijken. En cruciaal is: laat weten wat

je met inzichten doet. Want dan voelen mensen, groot en klein, zich echt serieus genomen. Kinderen hebben al een eigen stem, zoals ze zelf zeggen. Waar het om gaat, is dat wij luisteren. Onlangs had ik het voorrecht om met de G40 in gesprek te gaan over hoe de inclusie van kinderen en jongeren in besluitvorming het nieuwe normaal kan worden. 'Echt leren luisteren naar wat mensen zeggen', was de conclusie van een van de wethouders. 'Leren omgaan met onverwachte inzichten', zei een ander: 'Kind-inclusie staat in feite symbool voor brede burgerparticipatie.'

Verfrissend

Kinderen laten meedenken wil niet zeggen dat ze altijd gelijk hebben. Of dat ze de baas zijn. Of dat we de last van volwassenen op hun schouders leggen. Integendeel. Kinderen zijn kinderen. Volwassenen hebben de ervaring en (sommige) kennis die kinderen nog ontberen. Kinderen hebben op hun beurt weer andere kennis (bijvoorbeeld over de digitale wereld), én verbeeldingskracht en het vermogen verfrissende vragen te stellen

Waarom niet?

Soms krijg ik de vraag waarom we naar kinderen en jongeren zouden moeten luisteren. Ik draai het om: waarom eigenlijk niet? Per slot van rekening hebben kinderen het recht om mee te praten over onderwerpen die ook hun leven aangaan (artikel 12 van het Internationale Verdrag Inzake de Rechten van het Kind - ook door Nederland geratificeerd). En wat we vandaag besluiten, is bepalend voor hoe de wereld er later uitziet. Kinderen leven langer met de consequenties. Daarnaast zijn zij veel meer dan de toekomst. Zoals wijlen Janusz Korczak, de Poolse pedagoog, zei: 'Kinderen zijn niet alleen de mensen van morgen, maar de burgers van vandaag.' Een Raad van Kinderen stelt hen in staat om aan dit actieve burgerschap invulling te geven. Ze kijken met hun eigen, vrije ogen naar vraagstukken die ertoe doen. Zij leren ons kijken vanuit de impact van beslissingen op mensen en gemeenschappen; niet vanuit de systemen en structuren. Dat alleen al, zo blijkt uit de gemeentepilot met de Raad van Kinderen, is heel waardevol.

Laat je verrassen

Het vraagt best wat om adviseurs met onverwachte perspectieven mee te laten denken. Want eerlijk is eerlijk: hoe ouder we worden, hoe meer we denken alles te weten. Advies inwinnen vraagt om kwetsbaarheid tonen, terwijl we juist gewend zijn afgerekend te worden op succes. Het vraagt lef om hulpvragen te stellen waarvan je weet dat ze schuren. Tussen de regels door luisteren is een kunst. Onafhankelijke partijen kunnen helpen de adviezen door te vertalen naar de praktijk. Zorg dat het niet vrijblijvend is, want dat geeft het hele proces eerder het gevoel van teleurstelling dan van empowerment.

Regie

De echte magie van kind-inclusie moet iedereen aan den lijve ondervinden. Dit Jaarverslag van de pilot geeft hopelijk een indruk van wat kind-inclusie teweeg kan brengen in een gemeente. Binnen het thema kinderarmoede én erbuiten. Ik droom van een wereld waarin alle kinderen zich gezien voelen en erbij horen. En waarin volwassenen het normaal vinden om ze, vanuit gelijkwaardigheid, te betrekken.

Werelden komen pas echt bij elkaar als we luisteren.

Niet óver, maar mét kinderen praten over armoede

In 2014 leefden 421.000 kinderen in een huishouden met een laag inkomen, van wie 131.000 al vier jaar of langer. Om die kinderen in staat te stellen kansrijk op te groeien, stelt het kabinet sinds 2017 structureel 85 miljoen euro extra per jaar ter beschikking aan gemeenten.

In vijf gemeenten wordt niet langer alleen over, maar ook mét kinderen gepraat: Breda, Den Haag, Deventer, Groningen en Leiden. Essentieel, als je effectief gebruik wilt maken van de beschikbare middelen en echt bij wilt dragen aan een duurzame positieve impact op de ontwikkeling van het kind. Want wie weten er nou beter wat kinderen in armoede nodig hebben dan hun leeftijdsgenoten?

Alle Raden van Kinderen hebben hun onderzoek afgerond en hun adviezen met de gemeenten gedeeld. Hierover leest u uitgebreid in dit Jaarverslag. U ziet welke specifieke aanpak de gemeenten hebben gekozen en welke waardevolle inzichten deze pilot heeft opgeleverd op het gebied van proces en inhoud. Tenslotte leest u welke impact de pilot heeft gehad op de invloed van kinderen op het gemeentelijke beleid.

Wilt u in gesprek over wat een Raad van Kinderen voor uw gemeente kan betekenen? We komen graag een toelichting geven en helpen u met plezier bij het maken van plannen. Bel naar Missing Chapter op 070 - 345 5106 of stuur een mail naar gemeenten@missingchapter.org

Kijk voor alle videobeelden en extra informatie over de pilot op:
www.kansendoorallekinderen.nl

De vijf pilotgemeenten

Maak kennis met de pilotgemeenten. Op de volgende pagina's leest u over het dilemma dat aan de kinderen is voorgesteld, de samenstelling van de Raden van Kinderen, de activiteiten en de unieke kenmerken van de gemeentelijke aanpak.

Breda

Den Haag

Deventer

Groningen

Leiden

Gemeente Breda

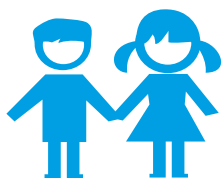

DE GROTE VRAAG

Hoe kunnen we ervoor zorgen dat de gezinnen van alle kinderen meedoen in de maatschappij en niet meer in armoede leven?

Raad van Kinderen van Breda

De kinderen

Aantal

25

Leeftijd

Groep

7

10-11

Netwerk

Kinderen afkomstig van
Kbs John F. Kennedy

Coördinatie

Leerkracht en Missing Chapter Foundation

Inhoudelijke begeleiding

Leerkracht

Gemeente

Gemeente Breda

Partners

Activiteiten met de Raad van Kinderen Breda

27 januari 2017: Aftrap in de stad Breda

Breda is een kindvriendelijke stad. Dat betekent ook dat we de jongste inwoners willen betrekken bij onderwerpen die in onze stad spelen. Tijdens de verkiezingsbijeenkomst van de kindercultuurburgemeester in de Cultuurnacht 2017 is de samenwerking tussen de gemeente Breda en Missing Chapter Foundation gelanceerd. Onder leiding van dagvoorzitter Diana Matroos is er met kinderen van zes basisscholen een mini-dialogoog gevoerd over het belang van het bereikbaar zijn van cultuur voor alle kinderen in Breda.

"Ik leer van kinderen om nog beter te luisteren en een open houding te houden. Om meer vragen te stellen aan mensen die hulp nodig hebben. 'Hoe kunnen we je helpen?', in plaats van dat zelf in te gaan vullen. Heel simpel en heel open."

Wethouder Miriam Haag

Maart – april 2017: Onderzoeksfase

Onder leiding van docent Ivo hebben de leerlingen onderzoek gedaan naar het thema armoede. Tijdens het onderzoek hebben de kinderen mensen uit verschillende organisaties geïnterviewd. Ze spraken medewerkers van het Jeugdsportfonds, de Kredietbank, Stichting Leergeld en een beleidsadviseur.

De unieke kenmerken van de aanpak

1. Breda heeft een overeenkomst voor een Raad van Kinderen van drie jaar.
2. De Raad van Kinderen bestaat uit een schoolklas met een betrokken leerkracht.
3. Tijdens een traject wordt het 'standaard' 6-stappenplan gevolgd.
4. Het dilemma is breed geformuleerd om veel creativiteit aan de kinderen te laten.
5. Tijdens het onderzoek hebben de kinderen gesproken met door de gemeente aangedragen maatschappelijke organisaties.
6. De dialoogsessie in Breda was de eerste dialoogsessie ooit in een gemeente.
7. Voormalig staatssecretaris Jetta Klijnsma woonde de dialoogsessie bij.
8. Het aanvragen van voorzieningen is dankzij adviezen van de kinderen eenvoudiger geworden.
9. Voor de verdere doorvoering van de adviezen wordt aangesloten bij de manier waarop in Breda maatschappelijke opgaves worden besproken en subsidies worden verdeeld, zoals te lezen in "Aan tafel!". De adviezen van de kinderen zijn verwerkt door de partners aan de tafel Armoede.
10. De gemeente is nu bezig met een vervolgetraject met de school en andere Bredase scholen, o.a. in het kader van het thema eenzaamheid.

"Maak bekend waar en hoe kinderen hulp kunnen krijgen. Door reclame te maken, posters in de stad op te hangen en misschien zelfs met een berichtje op je telefoon."

Weronika

24 mei 2017: Dialogosessie

Op woensdag 24 mei presenteerden de kinderen hun adviezen aan de Bredase wethouder Zorg, Onderwijs en Dienstverlening, en de wethouder Werk, Inkomen en Cultuur. Voormalig staatssecretaris Klijnsma was als toehoorder aanwezig bij de dialogosessie.

1 juni 2018: Fotografieworkshop

De kinderen kregen van de gemeente een fotografieworkshop aangeboden waarmee ze leerden hoe zij een verhaal met betrekking tot de aanbevelingen in beeld kunnen brengen. Het eindresultaat vormde een tastbaar resultaat van de inzet van de Raad van Kinderen. Ook kunnen de foto's op de langere termijn gebruikt worden om het onderwerp armoede bespreekbaar te maken in de school of bij maatschappelijke organisaties. De foto's worden op school tentoongesteld tijdens de afscheidsavond van hun groep.

Conclusies van de dialogosessie

Primaire levensbehoeften

Uit de adviezen van de kinderen en uit de dialoog kwam naar voren dat voorzien in de primaire levensbehoeften het allerbelangrijkste is voor alle kinderen. Gezond zijn, naar school kunnen gaan en gelukkig zijn: dat is waar het om draait. Daarnaast zijn extra's die ervoor zorgen dat arme kinderen mee kunnen doen met hun leeftijdsgenootjes ook belangrijk. Hierbij denken de kinderen onder meer aan (met korting) op vakantie of uitje kunnen.

Hulp op maat

Uit de dialoog werd duidelijk hoe belangrijk hulp op maat voor kinderen is. "Het allerbelangrijkst is dat je kunt doen wat jou gelukkig maakt, zei Morris. "Niet iedereen vindt vakantie of speelgoed belangrijk. Persoonlijke aandacht, daar gaat het om.

"Hoe persoonlijker de aandacht is en hoe dichterbij hulpverleners bij kinderen én volwassenen staan, hoe beter.

Vertrouwenspersoon

"Er moet een plek zijn waar je terecht kunt", vindt Omar. En hij is niet de enige. De kinderen pleitten massaal voor een vertrouwenspersoon waar kinderen en jongeren terecht kunnen voor hulp en steun. Zo iemand moet open en vriendelijk zijn, 'van deze tijd', en hij of zij moet goed kunnen luisteren. Kim, Rami en Manal noemen de Kindertelefoon, die wel bekend is bij de kinderen. Zo'n soort plek moet iedereen kunnen vinden. Maar alleen iemand aan de telefoon is niet genoeg. Manal: "Kinderen moeten echt kunnen aankloppen bij een kantoor."

Naast de adviezen bedacht de Raad van Kinderen dat er gratis omscholing voor werklozen beschikbaar zou moeten zijn. En dat de gemeente duidelijker aan kinderen in de doelgroep moet laten weten dat er ook voor hen mogelijkheden zijn om deel te nemen aan sport en cultuur.

De gemeente heeft op basis van de adviezen de toegankelijkheid van de voorzieningen aangepast en het aanbod meer kind- en gezinsgericht gemaakt. Daarnaast gaat de gemeente materiaal faciliteren om buitenschoolse activiteiten op het gebied van sport en cultuur uit te breiden, zodat meer kinderen er gebruik van kunnen maken.

Gemeente Den Haag

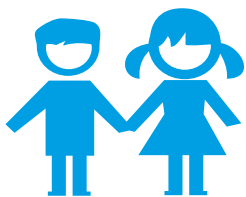

DE GROTE VRAAG

Hoe bevorderen we de ontwikkeling van een kind, in de breedste zin van het woord, ongeacht de fragiele financiële thuissituatie? Dit dilemma is voor de kinderen vertaald in: Wat kan er gedaan worden voor kinderen van ouders met weinig geld?

Raad van Kinderen van Den Haag

De kinderen

Aantal

16

Leeftijd

10-16

Netwerk

Kinderen uitgenodigd door Stichting Leergeld Den Haag

Coördinatie

Stichting Leergeld Den Haag

Inhoudelijke begeleiding

HCO en de VU Amsterdam

Gemeente

Partners

Stichting Haags Kinderatelier
ook voor jongeren

Activiteiten met de Raad van Kinderen Den Haag

16-23 oktober 2017: Teambuilding tijdens de herfstvakantie

De kick-off van de Raad van Kinderen begon met een teambuildingsweek in de herfstvakantie. De week werd georganiseerd en begeleid door Stichting Leergeld Den Haag en was een mix van inspanning en ontspanning. Zo leerden de kinderen elkaar kennen via kennismakingsspelletjes, was er een survivalmiddag en bekeken ze een theatervoorstelling.

Ook heeft dr. Asia Sarti, inmiddels gepromoveerd aan de VU, hen de fijne kneepjes van participatief onderzoek geleerd. Ook volgden de kinderen een vlogworkshop om de activiteiten vanuit hun eigen ogen vast te leggen.

19 november 2017: Installatie op Ooievaarsfestival

Tijdens het Ooievaarsfestival in het Atrium van het stadhuis kregen bezoekers informatie over de Ooievaarsvoorzieningen en namen ze deel aan allerlei activiteiten en optredens. Tijdens deze vijftiende editie installeerde wethouder Rabin Baldewsingh de Raad van Kinderen. De kinderen interviewden daarna de aanwezige volwassenen en kinderen.

"Heel goed nadenken en kijken bij verschillende organisaties of er regeltjes zijn. Kijk er heel kritisch naar en vraag je af: is het genoeg als ik het kind zou zijn in armoede? Helpen die regels mij?"

Volwassene op festival

In Den Haag luisteren we al best een tijdje naar kinderen. We hebben bijvoorbeeld al veel ervaring met de Leergeldkids die ons al vaak van goede ideeën hebben voorzien, zoals het geven van winterjassen en mobieltjes aan kinderen die in armoede leven.

**Voormalig verantwoordelijk wethouder
Rabin Baldewsingh**

8 januari 2018: Eerste inhoudelijke bijeenkomst

De kinderen richtten zich tijdens deze bijeenkomst op twee belangrijke aspecten van de Raad van Kinderen, namelijk het doen van inhoudelijk onderzoek en het voeren van een dialoog. Ze leerden door middel van een rollenspel het verschil tussen een debat en een dialoog. Daarna brainstormden ze over de vraag wat er gedaan kan worden voor kinderen van ouders met weinig geld.

De kinderen konden uit verschillende domeinen kiezen: de gemeente, de kinderen zelf, het gezin, bedrijven en de school. Al gauw werd duidelijk dat de kinderen allemaal voor het domein 'school' kozen. Daarna inventariseerden de kinderen in groepjes op welke manier scholen kinderen kunnen ondersteunen. Vervolgens is daarover een dialoog gevoerd. Tot slot presenteerden alle groepjes hun ideeën aan elkaar. Iedereen heeft aan het einde een onderzoeksopdracht mee naar huis gekregen met de vraag hoe scholen bij kunnen dragen aan het tegengaan van armoede.

“Een idee is een winkel voor lagere prijzen, voor dingen die je echt nodig hebt zoals eieren en kaas, limonade, brood. En bijvoorbeeld schoolschriften en pennen. Gewoon dingen die je nodig hebt.”

Raad van Kinderen

De unieke kenmerken van de aanpak

1. De werving van de Raad van Kinderen en de uitvoering van het traject liggen bij Stichting Leergeld Den Haag.
2. De Raad van Kinderen heeft een grote vertegenwoordiging van kinderen uit de doelgroep.
3. De kinderen zijn tijdens het Ooievaarsfestival, een beurs voor Haagse minima, door de wethouder geïnstalleerd.
4. Het traject wordt vormgegeven en gemonitord door dr. Asia Sarti, gepromoveerd aan de VU op dit thema.
5. De kinderen hebben meegedacht over hoe hun eigen Raad van Kinderen moet functioneren.
6. Naast inhoudelijke adviezen is er een sterke focus op het verbeteren van de competenties van de kinderen.
7. De bijeenkomsten worden mede begeleid door Stichting HCO.
8. In de herfstvakantie heeft de groep een week vol teambuildingsactiviteiten gehad.
9. De kinderen hebben voor hun onderzoek volwassenen uit de doelgroep geïnterviewd.
10. Voor de borging van de Raad van Kinderen wordt een koppeling gemaakt met Schuldenlab070.

“Een Raad van Kinderen gaat op zoek naar een oplossing. Je hebt een probleem en dat schrijf je ergens op en dan ga je allemaal oplossingen eromheen bedenken.”

Raad van Kinderen

12 februari 2018: Vier belangrijke thema's

Tijdens deze bijeenkomst spraken de kinderen verder over de rol die de school kan spelen bij het tegengaan van armoede. Dit naar aanleiding van het onderzoek dat de Raad van Kinderen na 6 januari uitvoerde onder leraren en klasgenoten. Ook dachten ze verder na over wat er nog meer kan worden gedaan voor de Haagse kinderen die opgroeien in armoede. Uit deze inventarisatie kwamen vier thema's naar voren:

Schaamte en vertrouwen

Dit inzicht komt voort uit de noodzaak om een persoonlijke band met iemand te hebben, voordat je je veilig voelt om te praten over de dingen waar je tegenaan loopt. De leerkracht kan deze rol vervullen, maar daar is er wel ondersteuning voor de leerkracht voor nodig.

Verlaging van de kosten

Kinderen geven aan dat 'leuke' dingen doen juist zo belangrijk is om niet buitengesloten te worden. Een band opbouwen door samen de stad in te gaan, kennismakingsweken te hebben, op kamp te gaan, enzovoort. Liefst dus ook vrij besteedbaar 'zakgeld', naast de producten in het kindpakket.

Goede informatievoorziening

Opnieuw wordt aangegeven dat de school een cruciale rol speelt, namelijk als een plek waar beter kan worden doorverwezen of samengewerkt met andere organisaties. Daarvoor moet de school worden ondersteund. Ook moet er binnen een school beter worden samengewerkt. Nu is het zo dat bijvoorbeeld de mentor of leerkracht signaleert dat een kind niet goed in zijn vel zit. De administratie heeft in diezelfde tijd bijvoorbeeld te maken met vragen van ouders over te hoge ouderlijke bijdragen. Deze signalen moeten bij elkaar komen.

Actie voeren

De kinderen voerden ook een waardevol gesprek over gelijkheid. Het idee is dat je samen een potje maakt voor kinderen die iets niet kunnen betalen. De kinderen vonden eigenlijk dat kinderen met meer geld net zoveel moeten betalen voor huiswerkbegeleiding als kinderen met weinig geld. Zij vinden niet direct dat 'rijken' meer zouden moeten bijdragen. Het moet gewoon voor iedereen betaalbaar of zelfs gratis zijn.

26 februari 2018: Van thema's naar posters

Op 26 februari werkte de Raad van Kinderen de vier thema's uit in posters:

9 maart 2018: Dialoogsessie

Op vrijdag 9 maart presenteerden de kinderen hun adviezen aan wethouder Baldewingsh van Sociale Zaken, Werkgelegenheid, Wijkaanpak en Sport, de directeuren van Inkomen, Participatie en Voorzieningen, Onderwijs en Sport, en de programmadirecteur Jeugd van de gemeente Den Haag.

Conclusies van de dialoogsessie

Informatie die iedereen bereikt

De kinderen leggen veel nadruk op gelijkheid: het feit dat alle kinderen dezelfde kansen moeten krijgen. Maar hoe zorg je daarvoor? Want veel mensen die in armoede leven, schamen zich. En krijgen (dus) niet de goede informatie, waardoor ze ook niet alle hulp krijgen die ze nodig hebben.

Vertrouwen in hulpverleners

Je vertelt pas over je problemen als je iemand tegenover je hebt die je kunt vertrouwen. Veel mensen vertrouwen instanties van wie ze bijvoorbeeld een brief krijgen niet zomaar. Wat moeten we doen om te zorgen dat dat vertrouwen er wél is en dat dus iedereen die hulp nodig heeft ergens durft aan te kloppen? Wanneer is iemand betrouwbaar?

Vertrouwen in de toekomst

Het is voor de kinderen heel duidelijk: alle kinderen moeten dezelfde kansen krijgen voor hun toekomst. Maar dat lukt

niet altijd. Sommige kinderen krijgen thuis niet de hulp die ze nodig hebben, omdat hun ouders ook in armoede opgroeiden en dus zelf niet alle kansen hadden om zich te ontwikkelen. En soms kost extra hulp geld. Wat is er nodig om iedereen toch gelijke kansen en dus vertrouwen in de toekomst te geven?

Spullen en acties

Soms zijn er ook – heel praktisch – spullen en dus acties nodig voor kinderen die die zelf niet kunnen betalen. Hoe zorg je dat kinderen die in armoede leven ook voor wat spullen betreft niet met 0-1 achterstaan?

De gemeente heeft aangegeven dat op 14 oktober 2018 een conferentie wordt georganiseerd om hier verder over van gedachten te wisselen. Ook zal er een sponsorloop worden gehouden, om niet alleen geld in te zamelen, maar ook extra aandacht te vestigen op armoede. Tenslotte is het idee geopperd om een lespakket te ontwikkelen voor docenten.

Gemeente Deventer

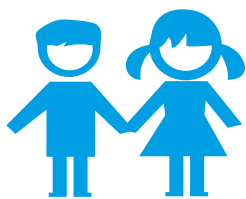

DE GROTE VRAAG

Hoe kunnen de extra armoedegelden het beste worden besteed om armoede onder kinderen te bestrijden?

Raad van Kinderen van Deventer

De kinderen

Aantal

18

Leeftijd

9-15

Netwerk

Kinderen uitgenodigd via een persoonlijke video van de burgemeester

Coördinatie

Gemeenteambtenaar, theatermaker en vrijwilligster

Inhoudelijke begeleiding

Professionele theatermaker

“De Raad van Kinderen Deventer, dat zijn wij. De Raad van Kinderen maakt iedereen blij!”

Gemeente

Partners

Activiteiten met de Raad van Kinderen Deventer

11 november 2017: Teambuildings- bijeenkomst

De eerste bijeenkomst vond plaats in het Theaterschip 'Huis voor de Amateurkunst' in het bijzijn van burgemeester Heidema. Het doel was om kennis met elkaar te maken door samenwerkings-, vertrouwens- en concentratieoefeningen te doen. Theatremaker Jowin Heemskerk hielp de kinderen hierbij. De bijeenkomst werd vastgelegd door de Rocketboys, een organisatie waar jongeren met een afstand tot de arbeidsmarkt werkervaring opdoen.

27 november 2017: Inhoudelijke verdieping

In deze bijeenkomst stond het dilemma van de gemeente centraal: hoe de gemeente de gelden het beste kan besteden om armoede te bestrijden. Om deze hoofdvraag te beantwoorden, gingen de kinderen aan de slag met vier deelvragen: Wanneer ben je arm? Wie is er betrokken bij de oplossing? Waar moet je op letten als je kinderen met goederen in natura helpt? En welke oplossingen zijn er nog meer voor armoede? Daarna presenteerden de kinderen hun uitkomsten aan elkaar en gingen ze het gesprek met elkaar aan. Hun zelfgemaakte slogan luidde: 'DOEN. Jullie moeten het gewoon nu DOEN!'.

"Deventer is een gemeente waar burgers veel inspraak hebben. Naast de mening van volwassenen willen we ook heel graag die van kinderen horen. Niet over één thema of slechts incidenteel. We gaan onze Raad van Kinderen de komende jaren daarom voor veel onderwerpen inzetten."

Wethouder Jan Jaap Kolkman

13 december 2017: Interviewcarrousel met vijf organisaties

De Deventer Raad van Kinderen wilde meer verdieping op het thema en ging daarom in gesprek met een aantal (lokale) organisaties. De volgende organisaties namen hieraan deel: Eno/Salland Verzekeringen, de Rabobank, de Voedselbank, Print.com en Stichting Present. De kinderen dachten na over de vragen en stelden hun vragen vervolgens in vijf gespreksronden. De aanwezige directie van Eno/Salland Verzekeringen vatte het gesprek als volgt samen: "Ze weten al best veel over zorgverzekeringen en we werden verrast door de persoonlijke vraag "Wat doe je zelf voor armoede?" De kinderen benaderen je op een andere manier, gewoon als persoon. Vandaar dat we de kinderen direct hebben uitgenodigd om mee te praten bij de Sallandse Dialoog!"

6 januari 2018: In gesprek met de doelgroep

De vierde bijeenkomst stond in het teken van het delen van ervaringen met armoede en het verder uitwerken van de ideeën en oplossingen. Twee jongens uit de doelgroep vertelden hoe zij opgroeien met minder geld. De kinderen waren zichtbaar onder de indruk van hun verhalen. Ze stelden veel vragen en zochten oplossingen. Een van de uitkomsten was dat schaamte vaak een reden is om geen hulp te vragen. Uiteraard was er ook ruimte voor ontspanningsoefeningen. En de kinderen bleken precies te weten waarom ze bepaalde opdrachten deden: "Ik weet waarom we deze opdracht doen... zodat je je eigen mening geeft en niet kijkt naar anderen. Je eigen mening is altijd goed!"

26 januari 2018: Uitwerking van de ideeën

De Raad van Kinderen werkte vandaag toe naar concrete aanbevelingen. Allereerst maakten de kinderen voor de wethouder reclame waarom de Raad van Kinderen de oplossing kan bieden voor het armoedevraagstuk. De kinderen wisten precies te vertellen waarom zij het verschil kunnen maken: ze zijn creatiever, ze gaan bedrijven en mensen overtuigen om iets tegen armoede te doen, ze hebben veel ideeën en het is hún toekomst. Daarna gingen ze op basis van het huiswerk met elkaar in gesprek over hoe de aandachtspunten die zij belangrijk vinden gerealiseerd kunnen worden. Komende maand wordt toegewerkt naar concrete adviezen, waarbij de kernwoorden: "begrip" en "samenwerken" centraal zullen staan.

De unieke kenmerken van de aanpak

1. De Raad van Kinderen is geworven via een breed uitgezet filmpje.
2. De kinderen uit de Raad van Kinderen zijn niet uit de doelgroep van deze pilot afkomstig.
3. De begeleiding van de Raad is in handen van een professionele theatermaker.
4. Bij het hele traject is structureel een vrijwilliger met een goed netwerk binnen de gemeente betrokken.
5. Het hele traject is vooraf gepland én besproken met de Raad van Kinderen.
6. De burgemeester speelt een rol bij zowel de werving als de installatie van de Raad van Kinderen.
7. Er is een filmploeg betrokken die bestaat uit mensen met een afstand tot arbeidsmarkt.
8. De Raad van Kinderen heeft voor hun onderzoek gesproken met door de kinderen aangedragen organisaties.
9. De kinderen hebben voorafgaand aan de dialoogsessie kennisgemaakt met het College van B&W en alle Gemeenteraadsleden.
10. De gemeente maakt nu al plannen voor een volgend dilemma dat ze wil voorleggen.

7 februari 2018: Kennismaking met het College van B&W en de gemeenteraad

De Raad van Kinderen ging op bezoek in het stadhuis om zich voor te stellen aan het college van B&W en de Gemeenteraadsleden. Ze aten samen met het college van B&W patatjes en het college stelde zich daarna voor aan de kinderen. De Raad stelde veel vragen als: "mogen de burgemeester en wethouders een snor dragen?" en "vindt u uw werk moeilijk?" Kortom, de kinderen waren op stoom en klaar om naar de Raadszaal te gaan. Hier waren ook de Raadsleden aanwezig die op de tweede rij moesten gaan zitten. Dat beviel de kinderen wel, want zij hebben echt iets te zeggen! De kinderen zorgden er met een mooie presentatie en een filmpje voor dat het bestuur van Deventer niet meer om ze heen kan. Tot slot kreeg deze bijeenkomst nog een officieel tintje. Alle kinderen kregen namelijk een kinderlintje, er werd een foto gemaakt van de nieuwe Raad en er werd getoost op het succes.

16 februari 2018: Oefenen, oefenen, oefenen

Foto: Liselotte Kolthof

De Raad van Kinderen van Deventer kwam bijeen op het gemeentehuis om de presentatie door te nemen en voor te dragen aan een aantal managers van de gemeente Deventer. De kinderen stelden zich eerst voor aan een aantal gemeenteraadsleden. Na een paar keer oefenen was het tijd om de presentatie te laten zien aan de managers van de gemeente. Die stelden na afloop kritische vragen aan de kinderen, die op elke vraag een antwoord hadden. Ze zijn niet voor niets zo intensief met het onderwerp armoede bezig geweest! De managers zijn zichtbaar onder de indruk.

Na afloop bespraken ze met begeleider Jowin de laatste voorbereidingen: wat moet je allemaal meenemen, hoe laat word je verwacht en wat is de dresscode? Volgende week wordt er nog heel kort geoefend en daarna is het zover: de dialoogsessie met de gemeente.

"Dit onderwerp is superinteressant. Wij snappen beter dan volwassenen hoe kinderen denken en waar ze behoefte aan hebben. Ik zou niet weten hoe volwassenen dat beter kunnen. We hebben veel interviews gedaan om informatie te verzamelen. Dat vond ik superinteressant. Na elk interview plakten we vier memoblaadjes met ideeën die we hebben opgedaan. Volgens mij hebben we er meer dan genoeg waar de gemeente iets mee kan."

Fleur

21 februari 2018: Dialoogsessie

Op woensdag 21 februari presenteerden de kinderen hun adviezen aan het voltallige College van Burgemeester & Wethouders van Deventer. De kinderen presenteerden hun adviezen in de vorm van een toneelstuk, waardoor de adviezen nog meer tot leven kwamen.

"Ik ben zo trots. Wat een indrukwekkend verhaal, en wat een hoop werk en goede ideeën waar we verder mee willen gaan. De Raad van Kinderen kijkt op zo'n andere manier aan tegen het leven. Wat een inspirerende sessie. Ik denk dat ik binnenkort ook een keer zo'n gemeenteraadsvergadering wil. Een dialoog verbindt meer dan een debat."

Burgemeester Andries Heidema

"Kinderen kijken heel anders naar de wereld dan volwassenen. Dat zegt iedereen, maar het is ook écht zo. Volwassen zeggen heel vaak: "Oh ja, zo hadden wij er nog niet naar gekeken." We hebben iets andere ideeën. Niet per se beter of slechter. Sommige van onze ideeën werken misschien niet, andere weer wel. Hoe meer ideeën hoe beter toch? Ik voel me hier enorm serieus genomen. Het zou me niet verbazen als de gemeente echt adviezen van ons gaat overnemen. Vooral op het gebied van anonimiteit en begrip."

Bas

Foto's: Liselotte Kolthof

Foto: Liselotte Koltthof

Conclusies van de dialogosessie

Meer begrip

Er moet meer begrip komen voor het probleem armoede. Veel mensen die in armoede leven, schamen zich en durven het dus niet te zeggen. Volwassenen én kinderen. Lastig, want dan weet je ook niet om welke mensen het gaat. En als je dat niet weet, kun je mensen ook niet helpen. Jinte: "Je wilt geen mikpunt worden in de klas. Als ik arm zou zijn, zou ik die angst ook hebben. Het moet niks uitmaken, maar dat doet het wel." Bas: "Op school hoor je er weinig over. Dat moet veranderen zodat mensen snappen hoe erg het is." Delilah: "Als er meer begrip is, willen mensen er ook meer over zeggen." De kinderen zijn het erover eens: als je weet dat je niet de enige bent en mensen je willen helpen, dan ga je er wel sneller over praten. Dus er moet meer aandacht voor komen. Op school, in de media en binnen de gemeente.

Meer vertrouwen

Als je wilt dat mensen praten over hun problemen, moet je wel zorgen dat ze je vertrouwen. Daar worstelt de gemeente mee. Hoe krijg je dat voor elkaar? "Wanneer vertrouw je iemand?", vraagt Prinses Laurentien aan de

kinderen. "Omdat je hem goed kent", zegt iemand. "Omdat hij of zij je geheimen kan bewaren." "Door wat je samen meemaakt", zegt Fleur. De vertrouwenspersoon moet een echt mens, dus geen computer, en vriend zijn. Maurits: "Een docent als vertrouwenspersoon. Die je kan helpen." Gijs: "Zorg dat mensen ergens terecht kunnen. Ze moeten wel weten dat het kan, en waar dan." Hugo: "De gemeente moet niet wachten tot iemand komt." Gijs: "Misschien is een vaste vertrouwenspersoon per gezin goed. Iemand die een beetje je vriend wordt." Ruben: "Of zorg dat iemand op scholen vraagt: wat denken jullie dat arme kinderen nodig hebben? Kinderen hoeven dan niet te zeggen dat ze arm zijn. Maar kunnen wel vertellen wat er nodig is." Want dat is volgens de kinderen het allerbelangrijkste: je moet erop kunnen vertrouwen dat je goed wordt geholpen en dat moet dus ook anoniem kunnen!

Na afloop werd afgesproken dat de gemeente na de vorming van een nieuw college bij de kinderen terugkomt om aan te geven wat ze met de adviezen over begrip en vertrouwen gaat doen.

Gemeente Groningen

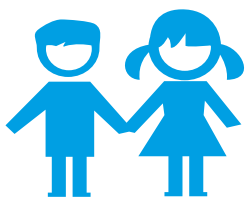

DE GROTE VRAAG

Hoe kunnen we de inhoud van het Kindpakket en de Stadjerspas beter laten aansluiten bij, en bekender maken onder de doelgroep?

Raad van Kinderen van Groningen

De kinderen

Aantal

30

Leeftijd

10-12

Netwerk

Kinderen door de
kinderburgemeester
uitgenodigd via een
advertentie

Coördinatie

Gemeenteambtenaren

Inhoudelijke begeleiding

Dossierhouders van de gemeente

Gemeente

Partner

Activiteiten met de Raad van Kinderen Groningen

5 oktober 2017: Installatie van de Raad van Kinderen

In de Raadszaal van het Stadhuis trapte de Groningse Raad van Kinderen af, in het bijzijn van Mattias Gijsbertsen, wethouder Sociale Zaken en Jeugdzorg, kinderburgemeester Javano en kinderlocoburgemeester Rosalyn. De vraag die deze dag centraal stond was: waar denk je aan bij armoede? De kinderen gingen brainstormen en konden tussendoor onder meer hun energie kwijt in een ouderwets spelletje levend memory. Studenten van de Hanzehogeschool Groningen brachten de bijeenkomst mooi in beeld.

16 november 2017: In gesprek met de doelgroep

De insteek van deze dag was de emotionele kant van armoede: schaamte en uitsluiting. De gemeentelijke projectleider armoedebeleid leerde de kinderen meer over wat armoede met kinderen doet, door middel van een schaamteoefening en een uitsluitingsoefening. Ook gingen de leden van de Raad in gesprek met kinderen uit de doelgroep. Belangrijke bevindingen waren dat de kinderen uit de doelgroep die te gast waren zich niet echt ongelukkig voelen en dat ze geld niet zo belangrijk vinden. Daarnaast constateerden de kinderen dat je je arm kunt voelen, ook al ben je dat niet. Tenslotte merken de kinderen op dat armoede in het buitenland heel anders is dan hier. Belangrijke inzichten voor de rest van het traject!

"Als er 18.000 huishoudens arm zijn, dan is 720 mensen die bij de Voedselbank komen maar heel weinig!"

Raad van Kinderen

De unieke kenmerken van de aanpak

1. De Raad van Kinderen is geworven via een gemeentebrede uitnodiging door de kinderburgemeester.
2. Het dilemma is expliciet gericht op de optimalisatie van twee bestaande producten: het Kindpakket en de Stadjerspas.
3. De meeste bijeenkomsten vinden plaats in de Raadszaal van het Stadhuis.
4. De kinderburgemeester en de loco-kinderburgemeester zitten de bijeenkomsten voor en zijn ook lid van de Raad van Kinderen.
5. De bijeenkomsten worden gepresenteerd door Elin Stil, presentatrice van de Groningse Omroep OOG tv.
6. Bij de bijeenkomsten zijn onafhankelijke vrijwilligers aanwezig, waaronder de Groningse Kinderombudsman.
7. Tijdens het hele traject zijn Gemeenteraadsleden bij de bijeenkomsten aanwezig.
8. De verantwoordelijk dossierhouders van het Kindpakket en de Stadjerspas zijn direct betrokken bij het onderzoek van de Raad van Kinderen.
9. De Raad van Kinderen heeft interviews gehouden met kinderen uit de doelgroep.
10. Er worden naast bijeenkomsten ook werksessies op het gemeentehuis gehouden voor inhoudelijke verdieping.

11 januari 2018: Inzoomen op het Kindpakket en de Stadjerspas

De centrale vraag is: wat kan er verbeterd worden aan het Kindpakket en de Stadjerspas? Tijdens deze bijeenkomst kwam de Raad van Kinderen veel meer te weten over de inhoud van beide voorzieningen en gingen de kinderen met de dossierhouders van de gemeente in gesprek.

De opdracht aan de kinderen was heel helder: bekijk de komende tijd wat er moet worden veranderd of toegevoegd aan de voorzieningen, en bedenk hoe we de doelgroep kunnen laten weten dat ze er gebruik van kunnen maken.

23 januari 2018: De eerste werksessie

De groep kinderen werd in kleinere groepjes opgedeeld en elk groepje ging aan de slag met één van de deelvragen over de Stadjerspas en het Kindpakket. Ze kwamen met veel ideeën ter aanvulling op het bestaande aanbod, zoals outdoor activiteiten, leuke uitjes (ook buiten Groningen), en bonnen voor speelgoed, gamen en kleding/schoenen.

Daarnaast hadden ze creatieve ideeën over hoe je reclame kunt maken voor beide regelingen. De kinderen vinden ten eerste dat de namen "Kindpakket" en "Stadjerspas" wel wat flitsender mogen. Ze gaven aan dat zij veel op social zitten (Snapchat!) en dat ze alleen op items klikken die hen aanspreken. Andere ideeën om de regelingen wat hipper te maken zijn om een bekende rapper een lied te laten maken over armoede, busreclame en graffiti. Tenslotte merkten de kinderen op dat er misschien meer nodig is om mensen uit de armoede te helpen. Ook hier gaan ze de komende tijd mee verder.

"Je moet er wel op letten welke woorden je gebruikt, niet spreken over armoede."

Raad van Kinderen

"Ik vind het belangrijk dat we meer mét kinderen praten, in plaats van dat we óver ze praten. Kinderen weten als geen ander wat hun leeftijdsgenootjes nodig hebben voor een fijn leven. Met de Raad van Kinderen, het jongerenpanel, de jongerenombudsman en de kinderburgemeester heeft de stad daarvoor diverse mogelijkheden."

Wethouder Mattias Gijsbertsen

15 februari 2018: Voorlichting, reclame en acties!

Naar aanleiding van de input uit de vorige bijeenkomst dachten de kinderen in deze werksessie in drie groepjes verder over verdieping van de onderwerpen. Hun belangrijkste adviezen op een rijtje:

Geef voorlichting

Om de Stadjespas en het Kinderpakket bekender te maken, en mensen te laten weten wat ze ermee kunnen, kan de Raad van Kinderen samen met iemand van de gemeente voorlichting geven. Dit kan via spreekbeurten op scholen, sportclubs, buitenschoolse opvang en op ouderavonden.

Maak reclame

Ook moet er volgens de Raad van Kinderen meer reclame worden gemaakt via (social) media. Voorbeelden die de kinderen noemden, waren OogTV, in het journaal, via video's op een YouTube-kanaal en op de website van de Raad van Kinderen.

Zet acties op

Om nog meer aandacht te krijgen voor het thema armoede onder kinderen wil de Raad acties voeren. Dat kan op de Stadjespas-dag, met een weggeefactie, via spelletjes en met een dag voor arme kinderen.

Tenslotte bekeken de kinderen een filmpje waarin uitleg werd gegeven over de Voedselbank.

26 februari 2018: Nieuwe naam; goed idee?

Op 26 februari kwam de Raad van Kinderen voor een verdiepende werksessie samen op het stadskantoor van de gemeente. Fonds Goed Idee kwam ook langs om te vertellen hoe zij mensen in armoede helpt door ideeën uit te voeren die de mensen zelf hebben aangedragen.

Er werd teruggeblikt op alle ideeën die de Raad van Kinderen opstelde voor het Kindpakket en de Stadjespas. Eén van de uitkomsten was dat beide voorzieningen een andere, meer 'flitsende' naam zouden moeten krijgen. Maar aan welke criteria moet een nieuwe naam voldoen? De kinderen stelden ze op: het moet een aantrekkelijke naam zijn, uit de naam moet duidelijk worden waar de pas/het pakket voor is, maar mensen moeten zich er niet zielig door gaan voelen en de naam moet aansluiten bij de leeftijd van het kind.

Bij een eerdere bijeenkomst werd door kinderburgemeester Javano de vraag gesteld of spullen geven voldoende is om armoede op te lossen. De conclusie van de kinderen was duidelijk: nee. Er een mini-dialogsessie gehouden over de oplossingen voor armoede. De Raad van Kinderen opperde ideeën op verschillende niveaus: hoe we over armoede denken moet veranderen, ouders moeten worden geholpen en het moet duidelijk worden hoe de school kan helpen. Dit wordt later verder uitgewerkt.

"Het nadeel van het veranderen van de naam is dat de bekendheid die er al is, weg gaat. Dus we moeten er rekening mee houden dat het nog steeds te vinden is voor de mensen die er al bekend mee waren."

Raad van Kinderen

1 maart 2018: Op bezoek bij de voedselbank

Op 1 maart ging de Raad van Kinderen op werkbezoek bij de Voedselbank. Bestuursvoorzitter Ulfert Molenhuis vertelde de kinderen een interessant verhaal over de organisatie en de voedseldistributie. Erna gingen de kinderen zelf aan de slag met het uitpakken en sorteren van producten. Het was een leerzaam werkbezoek en de kinderen waren duidelijk onder de indruk.

29 maart 2018: Ervaringen met de Raad

Deze bijeenkomst stond in het teken van vloggen, een canvas maken en ervaringen met de Raad van Kinderen delen. Door middel van een enquête werd onderzocht waarom de kinderen in de Raad zitten en wat ze ervan vinden. Onder andere op de vraag waarom ze in de Raad van Kinderen van de Gemeente Groningen zitten:

| *"Ik wil de wereld beter maken."*
Odin

| *"Ik wil helpen met armoede en ik vind het leuk en ikzelf zit in de leerlingenraad en ik wil geen problemen in de wereld."*
Mustafa

| *"Ik vind het heel erg belangrijk dat iedereen dezelfde rechten heeft. En ik wil graag mijn steentje bijdragen door ideeën te bedenken en oplossingen te verzinnen. Doordat ik in de kinderraad zit, heb ik dingen geleerd over rechten en daarvoor wil ik nu later iets met mensenrechten doen."*
Lieke

12 april 2018: Tipje van de sluier...!

Tijdens de werksessie van 12 april werkten de kinderen aan de voorbereidingen voor de dialoogsessie. Hier volgen al enkele highlights over het Kindpakket en de Stadjerspas, en over het oplossen van armoede op de langere termijn:

Kindpakket en Stadjerspas

De Raad van Kinderen geeft aan dat er naast meer materialen, ook meer korting op spullen moet komen en ook meer gratis spullen beschikbaar moeten zijn. Ook moet er meer reclame worden gemaakt, zodat iedereen weet waar hij recht op heeft, bijvoorbeeld via een algemene website, via school en via acties als een sponsorloop.

Gelijkwaardigheid

En op de vraag hoe de gemeente ervoor zorgt dat armoede wordt opgelost? Mensen gelijkwaardig behandelen, zodat niemand zich hoeft te schamen voor het feit dat ze minder geld hebben. Zeker kinderen moeten zich gelijkwaardig behandeld voelen, aangezien zij niet de oorzaak zijn dat een familie arm is. Daarnaast hulp op maat aanbieden. Het is belangrijk om te weten wat mensen nodig hebben. Door standaard pakketten aan te bieden, krijgen mensen soms niet wat ze precies nodig hebben. Ouders zouden moeten kunnen aangeven waar zij als gezin behoefte aan hebben.

Veilig voelen

Het is belangrijk om je thuis en bij vrienden en vriendinnen veilig te voelen en problemen te kunnen bespreken. Ook zou elke school een brugfunctionaris moeten hebben die zicht heeft op welke kinderen soms een beetje extra hulp nodig hebben.

Deze adviezen worden verder toegelicht en besproken bij de dialoogsessie.

"Verschil is oké, maar we zijn wel gelijkwaardig! Ook al hebben mensen minder geld, ze mogen zich niet arm voelen."

Raad van Kinderen

17 mei 2018: Dialogsessie

Op donderdag 17 mei presenteerden de kinderen hun adviezen aan wethouder Gijsbertsen van o.a. Sociale Zaken en Jeugdzorg, gemeenteraadslid Van Doesen, de programmaleider van de Directie Maatschappelijke Ontwikkeling en de projectleider van het Team Armoede van Groningen. Ze gingen vervolgens met elkaar in dialoog over de bevindingen.

Conclusies van de dialogsessie

Een veilige vertrouwenspersoon

Er zijn heel veel mensen die kinderen en hun ouders kunnen helpen. Veel mensen in armoede schamen en zich en durven er niet over te praten. Belangrijk is dus dat de helper te vertrouwen is. Ervaringsdeskundigen kunnen heel nuttig zijn, want die weten al hoe het is en hoe belangrijk het is dat je je veilig voelt bij je vertrouwenspersoon. En, vinden de kinderen, ze moeten zelf kunnen kiezen van wie ze hulp krijgen, of het nu op school is of ergens anders.

Kinderen helpen kinderen

Kinderen in armoede hebben niet alleen spullen, maar ook heel andere hulp nodig. Om te durven zeggen dat ze arm zijn, om te kunnen vertellen wat ze nodig hebben en om zich gezien te voelen. En wie begrijpen kinderen nou beter dan... andere kinderen? De voltallige Raad van Kinderen denkt dat het heel verstandig zou zijn om leeftijdsgenoten in te schakelen: een soort kinderbrigade. Sterker nog, op de school van Jouayria gebeurt het al. 'Bij mij in de klas zat een meisje dat werd heel erg gepest. Dat is nu gestopt. Onze juf stelde mediators in, andere kinderen, we zijn namelijk een vreedzame school. Ik ben er ook

een. We lossen dingen gewoon zelf op. Als de kinderen bij ons komen voor hulp, komen ze niet vaak nog een keer. Want dat hebben ze dan niet meer nodig.' Als de hele Raad van Kinderen van Groningen nou in groepjes langs scholen gaat, dan zouden ze al een heel eind komen...

Hulp voor het hele gezin

Bij het praten over de inhoud van het Kindpakket en de Stadspas bleek steeds weer hetzelfde: natuurlijk moeten mensen de spullen krijgen die iedereen nodig heeft. Maar in zo'n pakket moeten ook dingen zitten die gewoon leuk zijn. Niet alleen kinderen, zeker ook ouders die arm zijn hebben veel stress en zorgen. En daar wordt het in een gezin bepaald niet leuker op. Als ouders in stress leven en niet gelukkig zijn, gaat het ook mis met de kinderen. Het is dus nogal belangrijk om ervoor te zorgen dat je af en toe even met z'n allen je zorgen kunt vergeten.

Na afloop werd afgesproken dat de gemeente niet alleen aan de slag gaat met de adviezen, maar dat ze ook alle initiatieven om kinderen en jongeren te betrekken bij de stad, gaan bundelen en versterken.

Gemeente Leiden

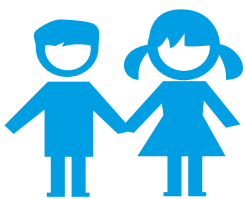

DE GROTE VRAAG

Wat hebben kinderen in armoede echt nodig en wat kan de gemeente doen om hen te helpen?

Raad van Kinderen van Leiden

De kinderen

Aantal

20

Leeftijd

10-13

Netwerk

Kinderen uitgenodigd door maatschappelijke organisaties uit Leiden, aangevuld met de al bestaande jongeren-ambassadeurs in Leiden van King for a Day

Coördinatie

Samenwerking van partners

Inhoudelijke begeleiding

Maatschappelijke partners in samenwerking met de Hogeschool Leiden

“Als je thuis geen liefde en aandacht krijgt dan heb je niks aan geld!”

Raad van Kinderen

Gemeente

Partners

Activiteiten met de Raad van Kinderen Leiden

11 april 2017:
In dialoog over
armoede

In het Leidse Kinderrechtenhuis gingen kinderen in dialoog over wat armoede eigenlijk betekent. Dit was de officiële aftrap van de pilot van Raden van Kinderen die meedenken over armoede. In het bijzijn van voormalig staatssecretaris Klijnsma en de wethouders Marleen Damen en Roos van Gelderen gaven ze hun inzichten.

5 juli 2017:
In dialoog over een
Raad van Kinderen

Tijdens een sessie met alle pilotgemeenten gaven de Leidse kinderen hun adviezen over hoe een Raad van Kinderen er in gemeenten uit zou moeten zien. Ze gaven hun inzichten over de samenstelling (creatieve, fantasierijke en met name gemotiveerde kinderen), wat er belangrijk is bij een Raad van Kinderen (samenwerken, goede afspraken maken en naar elkaar luisteren), kind-inclusie (waar mag je over meepraten en waar niet) en de community rond een Raad (van de gemeente tot aan de politie en van bibliotheken tot de huisarts). Een belangrijke uitkomst van de dialoog was dat de Raad van Kinderen goed moet passen binnen de gemeente, zodat er ook echt iets gebeurt met de mening van de kinderen.

De unieke kenmerken van de aanpak

1. De kinderen uit Leiden hebben in het voortraject meegedacht over hoe een Raad van Kinderen binnen gemeenten eruitziet.
2. De kinderen zijn uitgenodigd door JES Rijnland en King for a Day.
3. Deze organisaties zorgen gedurende het hele traject voor de uitvoering van het Raad van Kinderen-traject.
4. Bij het traject zijn studenten van de Pabo van de Hogeschool Leiden betrokken om de kinderen te begeleiden.
5. De samenstelling van de Raad van Kinderen is een mix van kinderen met verschillende sociaal-economische achtergronden.
6. Bij de Raad van Kinderen zijn twee wethouders betrokken: de wethouder Jeugd, Zorg en Welzijn, en de wethouder Werk en Inkomen, Wijken en Financiën.
7. De Raad van Kinderen is feestelijk gestart in aanwezigheid van Gemeenteraadsleden en wethouders.
8. De Raad van Kinderen heeft samen met Gemeenteraadsleden deelvragen binnen het dilemma geformuleerd.
9. Voor de procesbegeleiding is een kerngroep geformeerd met de gemeente, de verschillende maatschappelijke organisaties en Missing Chapter.
10. De uitkomsten van het traject worden verankerd in het gemeentelijke armoedebeleid.

13 november 2017: Eerste bijeenkomst van de Raad van Kinderen

Tijdens deze bijeenkomst in het Kinderrechtenhuis heeft de Raad van Kinderen gebrainstormd over armoede. Daarna werkten ze de belangrijkste onderwerpen in groepjes verder uit. Opvallend is dat sommige kinderen eerder denken aan armoede in het buitenland dan in hun eigen omgeving. Als er aan de eigen omgeving wordt gedacht, worden als belangrijke onderwerpen genoemd: basisbehoeften zoals verzekeringen, geen school en geen sport, de kwaliteit van voeding en psychologische gevolgen zoals het niet kunnen uitvoeren van je dromen en gepest worden. Dit zijn thema's om verder te onderzoeken.

29 januari: De Raad van Kinderen in gesprek met de Gemeenteraad

Onder leiding van 4 derdejaars PABO-studenten en 1 stagiair van Diversion dachten de kinderen samen met een aantal gemeenteraadsleden en de twee betrokken wethouders Marleen Damen en Roos van Gelderen na over de vragen die ze de komende tijd gaan onderzoeken. Ze bespraken wat je als kind nodig hebt om gezond en zorgeloos op te groeien en of kinderen die in armoede leven dit ook hebben of kunnen doen. En zo niet, hoe dat komt. De brainstorm leverde vijf onderzoeksvragen op:

1. Hoe kom je erachter wat kinderen in armoede precies nodig hebben?
2. Hoe zorgen we ervoor dat kinderen digitale leermiddelen hebben zoals een computer of laptop?
3. Hoe zorgen we ervoor dat ieder kind een veilige en gezonde thuisomgeving heeft?
4. Hoe zorgen we ervoor dat het voor kinderen in armoede net zo leuk en leerzaam is om naar school te gaan als voor andere kinderen?
5. En tot slot, hoe zorgen we ervoor dat kinderen die het niet breed hebben niet meer gepest worden?

Hier gaan de kinderen mee verder.

"We hoorden over de Raad van Kinderen terwijl we net extra geld hadden gekregen om armoede bij kinderen aan te pakken. Toen dachten we: één en één is twee. We willen graag kinderen bij de nieuwe plannen betrekken en kunnen nog veel ideeën gebruiken. Kinderen komen niet alleen met goede ideeën, maar ook met mooie inzichten."

Wethouder Roos van Gelderen

"Je hoeft geen vrienden te zijn met iedereen, maar je moet tegen iedereen normaal doen. Ook als je een joggingbroek aan hebt kun je samenwerken."

Raad van Kinderen

12 februari 2018: De Raad van Kinderen Leiden doet onderzoek

Onderzoek doen: de volgende stap in het stappenplan van de Raad van Kinderen van Leiden. Op 12 februari gingen de kinderen aan de slag in 'Het Gebouw' in Leiden, onder leiding van JES Rijnland en King for a Day. Ook vier Pabo-studenten waren erbij die elk een groepje begeleidden.

De kinderen kregen twee korte presentaties van hun groepsgenoten. Ze vertelden wat voor soort onderzoek zij eerder hadden gedaan, hoe lang ze hiermee bezig waren geweest en wat voor type onderzoeken er allemaal zijn. Vervolgens gingen de kinderen met elkaar eten, om daarna weer in groepjes met een vaste begeleider van de Pabo aan de slag te gaan. Om een geschikte onderzoeksmethode te kiezen, schreven de kinderen van elke methode de voor- en nadelen op. Daarna keken ze welke onderzoeksmethode het beste bij de deelvraag van hun eigen groepje paste en bedachten ze waar ze het onderzoek uit zouden voeren.

De komende weken voeren zij hun onderzoek uit, om vervolgens tijdens de bijeenkomst op 12 maart de resultaten te verzamelen.

12 maart 2018: Het onderzoek gaat verder

De afgelopen maand ging de Raad van Kinderen op onderzoek uit. Sommige groepjes deelden vragenlijsten uit in hun klassen (respons: 169 kinderen!), terwijl andere interviews hielden met organisaties als Stichting Leergeld en de Voedselbank.

Deze bijeenkomst stond in het teken van het voortzetten van het onderzoek en het presenteren van de bevindingen. Ook werd er een video opgenomen waarin de kinderen de burgemeester en raadsleden uitnodigen voor de dialoogsessie.

12 april 2018: Vijf adviezen

Al het onderzoeksmateriaal leidde tot vijf adviezen:

Meer bewustzijn

Het is belangrijk dat iedereen weet dat armoede onder kinderen voorkomt. Besteed er daarom aandacht aan op school, bijvoorbeeld tijdens Economie of de mentorles. Zorg ook voor gastlessen. Deze gastlessen moeten uitleg geven over armoede, maar ook informatie geven over waar kinderen hulp kunnen vinden.

Alle spullen die ze nodig hebben

Er moet een inzamelpunt komen voor digitale leermiddelen zoals computers. Ook moet er een speciale pas komen waarmee kinderen dingen gratis kunnen krijgen of gebruiken. Daarnaast bevelen de kinderen aan dat er in buurten computerlokalen moeten komen zodat iedereen rustig zijn huiswerk kan maken. Investeer ook in organisaties zoals Stichting Leergeld en zorg dat kinderen er langer dan 3 jaar terecht kunnen

Genoeg leuke dingen

Het gaat hierbij niet alleen om spullen (en die moeten goed gepromoot worden!), maar om je goed voelen en meedoen. Dat betekent niet alleen mee op zomerkamp, maar ook een veilig thuis, gezond zijn en dingen samen met je ouders doen, zoals kooklessen die laten zien hoe je goedkoop gezond kan koken.

Breng armoede in kaart

Scholen moeten jaarlijks onder hun leerlingen een enquête afnemen om te weten wie er hulp nodig hebben. Ook moet er op elke school of in elke buurt een vertrouwenspersoon komen voor kinderen in armoede. Het moet voor iedereen duidelijk zijn wie dat is.

Praat met de jongeren zelf

Die weten het best wat ze nodig hebben! Jongeren participeren graag, maar komen daarvoor niet zo snel naar een inspraakavond in het stadshuis. Het werkt beter als je de jongeren actief benadert in bijvoorbeeld hun scholen, sportclubs, in de buurt of in samenwerking met organisaties zoals jongerenwerk.

30 mei 2018: Dialoogsessie

Op donderdag 30 mei presenteerden de kinderen hun adviezen aan burgemeester Henri Lenferink, wethouder Marleen Damen voor Werk en Inkomen, Wijken en Financiën, en de raadsleden Sophie Brinkel, Lodi van Brussel, Martijn Otten en Anandkoemar Jitan.

Conclusies van de dialoogsessie

Meer begrip en meer herkenning

Er moet meer begrip komen voor armoede, maar dan moet het wel eerst herkend worden. Hoe doe je dat? Armoede herken je volgens de Raad aan het gedrag en de kleding van kinderen. Arme kinderen gaan niet op vakantie en vermijden uitjes. Volgens Guus is het verdacht als iemand smoesjes verzint als de rest bijvoorbeeld gaat zwemmen. Noor vertelt dat iemand in haar klas niet kon meepraten, terwijl de rest het over vakanties had. Het lastige is dat sommige kinderen zich ervoor schamen, het niet durven te zeggen en dus ook niet de hulp krijgen die ze nodig hebben. Op elke school, of in elke buurt moet een vertrouwenspersoon komen voor arme kinderen. Het moet voor iedereen duidelijk zijn wie dat is en kinderen moeten hem of haar goed kennen (anders is het lastig iemand te vertrouwen). Helemaal handig is het als de vertrouwenspersoon ook de ouders van het kind kent, zodat hij of zij rekening kan houden met de thuissituatie.

Bewustwording en voorlichting

Hulp bieden begint bij bewustwording creëren, vindt de Raad van Kinderen, maar ze zien ook in hoe lastig dat is. 'Als iemand er raar uitziet en mensen weten hoe dat komt, denk ik dat ze het eerder begrijpen, al kun je je er ook voor schamen als straks de hele wereld het weet', zegt Britt. Prinses Laurentien vraagt de Raad of het zou helpen als

het onderwerp armoede niet op zichzelf wordt besproken, maar in combinatie met andere vervelende leefomstandigheden. 'Ik denk dat de juf of meester over armoede in het algemeen moet praten en niet over één specifiek kind', antwoordt Guus. Veel kinderen zijn het daarmee eens.

Gelijkwaardigheid creëren

Elk kind moet gelijke kansen krijgen, daarover is iedereen het eens. Maar hoe doe je dat? Kunnen kinderen die in armoede leven niet bijvoorbeeld een pas krijgen waarmee ze leuke dingen kunnen doen? Dat lijkt misschien een goed idee, maar kinderen zullen zich schamen met zo'n pas, denkt de Raad. Volgens de Raad moet die pas sowieso naar de kinderen, niet naar hun ouders en mogen kinderen zelf bepalen wat ze ermee gaan doen. 'Ik vind het een goed idee om het zelf te bepalen, maar als je ongezonde dingen doet, gaat er twee keer zoveel van af', zegt Christiaan. Toch gaat armoede niet om spullen, maar vooral om je goed voelen en mee kunnen doen, zegt de Raad van Kinderen. De Gemeente Leiden zou er dus voor kunnen zorgen dat ieder kind kan meedoen en zich goed voelt.

De gemeente gaat deze adviezen de komende tijd verwerken in haar armoedebeleid.

Resultaten van de pilot Het proces in gemeenten

Het proces van de Raad van Kinderen in gemeenten

De pilot in de gemeenten is gestart met een bijeenkomst waarin prinses Laurentien een duidelijke oproep deed aan de deelnemende gemeenten. "Gebruik deze pilot ook echt als pilot. Durf een andere aanpak te kiezen dan in de andere gemeenten, leer van elkaar en stuur bij als dat nodig is."

En dat is gebeurd. Van de vijf aanpakken die de vijf gemeenten hebben gebruikt is geen blauwdruk te maken hoe een Raad van Kinderen in gemeenten het beste werkt. Elke gemeente is uniek en elke situatie is anders. Daarnaast was deze pilot a-typisch vanwege het feit dat de gemeenteraadsverkiezingen binnen de pilotperiode vielen.

Uit de aanpakken zijn wel algemene leerpunten te halen die van toepassing zijn op alle gemeenten die voornemens zijn een Raad van Kinderen te installeren. Als kapstok voor deze analyse is het "standaard" zes stappenplan gebruikt dat Missing Chapter hanteert wanneer een groep basisschoolleerlingen een bedrijf of maatschappelijke organisatie adviseert.

Naast de zes stappen is gebleken dat er twee extra stappen moeten worden toegevoegd aan dit stappenplan: stap 0 en stap 7.

Stap 0: Positionering, voorbereiding en werving

Positionering binnen de gemeente

- De Raad van Kinderen is een bekend, maar voor gemeentelijke organisaties nieuw concept. Dat vereist een directe betrokkenheid van zowel bestuurders, ambtenaren als uitvoeringsorganisaties om van het hele traject een succes te maken.
- Een Raadsbesluit dat ten grondslag ligt aan het invoeren van de Raad van Kinderen helpt. Het zorgt ervoor dat er extra aandacht is voor de Raad van Kinderen en dat de uitvoering van de adviezen kan worden versneld via bijvoorbeeld een raadsopdracht.
- Interesse en aandacht van de burgemeester is belangrijk. Enerzijds zorgt dit voor continuïteit in tijden van verkiezingen, en anderzijds geeft het voor de kinderen extra cachet aan het hele proces.
- De vraag onder welke wethouder de Raad van Kinderen zou moeten vallen is niet eenduidig te beantwoorden. Het is sowieso aan te bevelen een mix van betrokken wethouders te organiseren voor extra draagvlak en uitvoeringskracht.
  - » Onder de wethouder Jeugd, onderwijs of participatie heeft als voordeel dat het betrekken van burgers (in dit geval kinderen) een speerpunt is en de uitvoering van het Raad van Kinderen-traject eenvoudig te organiseren is. De verantwoordelijkheid voor de uitvoering van de adviezen ligt echter bij een andere wethouder, wat betekent dat er na afloop van het traject extra aandacht voor overdracht en nazorg moet zijn.
  - » Onder de wethouder van het thema zelf. Dit heeft als voordeel dat de hulpvraag dat wordt voorgelegd aan de kinderen direct uit de koker komt van de verantwoordelijk wethouder. Aan deze constructie moet extra aandacht worden besteed wanneer de Raad van Kinderen zich na verloop van tijd over een ander thema gaat buigen en het stokje wordt overgedragen aan een collega-wethouder.
  - » Een andere optie is dat de Raad van Kinderen wordt bediend vanuit de gemeentesecretaris. Deze constructie is aan te bevelen op het moment dat de Raad van Kinderen, net als de gemeenteraad, structureel is ingebed in de gemeente en ook dusdanig moet worden ondersteund vanuit het gemeentelijk apparaat.

Vorbereiding van het traject

- Sluit aan bij bestaande initiatieven, zoals de kinderburgemeester of het kinderpalement. Denk ook aan trajecten van maatschappelijke organisaties die met kinderen werken, zoals Stichting Leergeld of weekendscholen. Hierbij moet aangetekend worden dat het Raad van Kinderen-traject bepaalde spelregels heeft als onderdeel van het concept: een open vraagstelling, een serieus onderzoekstraject van minimaal 3 maanden, een dialoog in plaats van een debat tussen de kinderen en de besluitvormers en een niet-vrijblijvende terugkoppeling wat er met de adviezen wordt gedaan.

- Stel een projectteam samen dat bestaat uit de ambtenaar die verantwoordelijk is voor de Raad van Kinderen, de ambtenaar die verantwoordelijk is voor het thema waar de kinderen mee aan de slag gaan en de organisatie die de kinderen begeleidt. Missing Chapter kan hierbij aansluiten om extra kennis en expertise in te brengen over het traject.

- Maak gezamenlijk een planning op basis van onderstaande stappen voor een geordend proces. Maak deze planning niet te kort, maar ook niet te lang. Denk aan een traject van 3 tot 5 maanden zodat het inhoudelijk sterk is, aansluit bij termijnen van de ontwikkeling of uitvoering van beleidsnota's, én tegemoet komt aan de spanningsboog van zowel de kinderen als de gemeente.

- Maak afspraken met uitvoeringsorganisaties die mogelijk een rol spelen in de uitvoering van de adviezen. Betrek hen bij de verschillende bijeenkomsten, zodat zij alvast voorbereid zijn op mogelijke adviezen van de kinderen. Onderzoek ook of er andere externe aanjagers met een breed netwerk binnen de gemeente betrokken kunnen worden.

- Koppel de Raad van Kinderen aan andere initiatieven in de gemeente. Dit zorgt voor extra expertise en extra draagvlak. Voorbeelden zijn de inzet van studenten van bijvoorbeeld de Pabo die groepjes kinderen inhoudelijk kunnen begeleiden, mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt die door het volgen van het traject extra werkervaring kunnen opdoen, en organisaties die op een andere manier inspirerend zijn voor de kinderen en het traject. Dit zorgt ervoor dat de Raad van Kinderen ook in de lokale gemeenschap landt.

- Maak budget vrij voor de uitvoering van het Raad van Kinderen traject, inclusief de periode ná de dialoogsessie. Hierbij kan ook gedacht worden aan een innovatiebudget voor de organisaties die het traject begeleiden.

- Start direct met de borging van de Raad van Kinderen. Dat kan door de juiste plaatsing van de Raad van Kinderen in de gemeentelijke organisatie, via betrokkenheid van stakeholders gedurende het traject, maar ook door het organiseren van structurele financiering.

Werving van de kinderen

- Uit de pilot blijkt dat de adviezen van kinderen die opgroeien in armoede niet fundamenteel verschillen van de adviezen van de kinderen die de problematiek niet kennen. Kinderen zijn namelijk puur in hun ideeën en gunnen ieder ander kind het beste.

- Er bestaat geen blauwdruk voor de samenstelling van de Raad van Kinderen. Houd bij de samenstelling rekening met:

- » De mate van representativiteit en (daarmee) toekomstbestendigheid van de gekozen Raad van Kinderen. Hoe meer de Raad is geselecteerd naar, en is voorbereid op het gekozen thema, hoe minder logisch het lijkt dat deze zelfde groep ook geschikt is voor een andere thema.
- » Het aantal kinderen en de leeftijd. Een groep van tussen de 15 en 25 kinderen lijkt ideaal. De leeftijd kan variëren van 10 tot 14 jaar oud.
- » Locaties en timing van de bijeenkomsten. Houd er rekening mee dat elk moment van de week voordelen, maar ook nadelen met zich meebrengt. Doordeweeks hebben veel kinderen training, op zaterdag wedstrijden/optredens en zondag is voor mensen soms een rustdag. Ook starttijden hebben hun voors en tegens. Gebleken is dat heldere communicatie ver van tevoren positief bijdraagt aan het opkomstpercentage.
- » Communicatie gedurende het traject. Het is aan te bevelen om 1 contactpersoon aan te wijzen.
- » En last but not least: de verwachtingen van de kinderen en de ouders. Deelname aan de Raad van Kinderen is vrijwillig, maar niet vrijblijvend. Dat betekent dat ze zich moeten committeren aan de afspraken omtrent de aanwezigheid bij de bijeenkomsten en alle verdere verplichtingen die bij het doen van onderzoek horen. Ook ouders moeten zich bereid verklaren om hun kinderen waar nodig te begeleiden van en naar specifieke locaties.

- Welke samenstelling je ook kiest, de begeleiding van de Raad van Kinderen is cruciaal voor het succes. Het is een kunst om van de groep kinderen een hechte groep te smeden. Dat kost tijd en vergt specifieke expertise. Zorg ervoor dat de bijeenkomsten een mix zijn van plezier, teambuilding en inhoud.

- Wat minstens zo belangrijk is als de inhoudelijke adviezen voor de gemeente, is het ontwikkelproces dat de kinderen zelf doorlopen. Houd dit in je achterhoofd, zowel bij de werving als tijdens het traject.

Stap 1: De hulpvraag

Uitleg: een organisatie legt een vraagstuk voor aan een groep kinderen.

- Gebruik het woord "hulpvraag" en niet het woord "dilemma". Het woord dilemma sluit namelijk onvolgende aan bij het vocabulaire van gemeenten en doet teveel denken aan twee oplossingen waaruit gekozen moet worden.
- Definieer de hulpvraag vóór de start van het onderzoekstraject. De besluitvorming in gemeenten is niet altijd eendimensionaal, waardoor het voorkwam dat de hulpvraag pas na een aantal bijeenkomsten werd vastgesteld. Hierdoor konden de kinderen niet direct gefocust starten met hun onderzoek.
- De hulpvraag moet een waarachtige vraag zijn. Gebruik kinderen niet als focusgroep om een bestaand idee te toetsen, maar sta open voor vernieuwende ideeën en geef die ruimte gedurende het traject.
- Leg het formuleren van de hulpvraag niet neer bij de kinderen zelf. Een goede methode is wel om de hulpvraag samen met besluitvormers te co-creëren. De voordelen hiervan zijn dat er meer draagvlak ontstaat voor de Raad van Kinderen zelf en de adviezen daadwerkelijk worden gehoord en uitgevoerd.

Stap 2: Dialogoog #1

Uitleg: eerste ontmoeting tussen de organisatie en kinderen, waar de hulpvraag wordt aangescherpt.

- Laat de kinderen op een levendige manier kennis maken met het probleem. Een goede aanpak hierbij is om ervaringsdeskundigen te betrekken, bijvoorbeeld in de vorm van interviews. Hiermee wordt een abstract thema dat voor sommige kinderen ver van hun bed lijkt, ineens heel tastbaar. Dit komt de motivatie om tot oplossingen te komen ten goede.
- Laat zien als gemeente wat je al doet. Geef daarbij niet aan wat er in het verleden al geprobeerd is en wat indertijd niet gewerkt heeft, omdat dat de creativiteit niet ten goede komt. Maak gebruik van ambtenaren en uitvoeringsorganisaties die goed in de materie zitten.

Stap 3: Onderzoek / uitvoering van het traject

Uitleg: de kinderen verdiepen zich in het onderwerp. Ze bekijken het van alle kanten en bepalen zelf wat ze willen zien, waar ze op bezoek willen gaan en met wie ze willen praten om meer te weten te komen.

- Luister naar de kinderen en kom tegemoet aan wat, en hoe zij willen onderzoeken. Voorbeelden zijn interviews met de doelgroep of een interviewcarrousel, waarbij de kinderen stakeholders kunnen interviewen. Zo gaat het thema meer leven, weten de partners van het onderzoekstraject van de Raad van Kinderen en stijgt het draagvlak.
- Zorg voor de middelen die nodig zijn dat de kinderen hun onderzoek goed kunnen uitvoeren, bijvoorbeeld door bij bijeenkomsten gebruik te maken van ruimtes waar onderzoeksmaterialen staan, of gebruik te maken van de diensten van organisaties die zijn gespecialiseerd in het doen van onderzoek.
- Zie verder alle learnings zoals beschreven onder stap 0: Voorbereiding van het traject.

Stap 4: Dialoog #2

Uitleg: de kinderen gaan met de Raad van Bestuur/directie in gesprek over hun aanbevelingen. Tijdens deze dialoog-sessie staat de wereld op z'n kop. De directieleden luisteren en stellen vragen, de kinderen vertellen over hun ideeën en het 'waarom' erachter.

- Bepaal wie de meest geschikte gesprekspartners van de kinderen zijn. Er zijn verschillende samenstellingen van de dialoog:
  - » Kinderen in gesprek met het College van Burgemeester & Wethouders. Zij kunnen direct toezeggingen doen wat zij met de adviezen gaan doen. Wel zullen ze terug moeten naar de gemeenteraad indien de toezeggingen afwijken van het vastgestelde beleid.
  - » Kinderen in gesprek met gemeenteraadsleden. Zij kunnen vervolgens het College verzoeken om bepaalde adviezen over te nemen. Dit is een extra stap, maar zorgt wel voor uitvoeringskracht indien de Raad dit voorstel aanneemt.
  - » Kinderen in gesprek met beleidsdirecteuren. In tijden van verkiezingen is deze optie aan te bevelen. De adviezen kunnen daarnaast direct worden meegenomen in de voorbereiding van nieuw beleid.
  - » Een mix van aanwezig zijn lijkt het meest ideaal. Het belangrijkste uitgangspunt van de dialoog is echter: niet politiseren. Het gaat om het oplossen van een probleem door serieus naar de adviezen van kinderen te luisteren.
- Zorg voor een goede voorbereiding. Maak samen met de kinderen een uitnodiging en verstuur die naar de aanwezigen van de dialoog, de ouders, de scholen waar de kinderen van afkomstig zijn, en uitvoeringspartners. Denk hierbij ook aan partners die een rol kunnen spelen bij de borging van de Raad van Kinderen of bij de voorbereiding op een nieuw thema waar de Raad zich over gaat buigen.
- De locatie is de Raadszaal. Dit is een openbare locatie waar de pers ook van harte is uitgenodigd.

Stap 5: Verantwoording

Uitleg: de directieleden leggen aan de kinderen uit waarom ze wel of niet met de nieuwe inzichten aan de slag gaan en hoe ze dat willen doen.

De pilot is nog te jong voor specifieke learnings voor deze stap. Adviezen in meer algemene zin zijn:

- Organiseer op korte termijn een terugkoppeling naar de kinderen. Wanneer een inhoudelijke terugkoppeling niet lukt op korte termijn, is het verstandig een evaluatiesessie te plannen. Hiermee worden de kinderen goed meegenomen in het proces.
- Definieer bij de terugkoppeling kortetermijnacties om het enthousiasme vast te houden en langetermijnacties voor borging en structurele veranderingen.

Stap 6: Implementatie

Uitleg: de Raad van Kinderen steekt een volgende groep kinderen aan. De organisatie zorgt ervoor dat het Raad van Kinderen-vuur binnen de organisatie blijft branden, zodat de uitkomsten tot nog meer disruptie/innovatie leiden.

De pilot is nog te jong voor specifieke learnings voor deze stap. Adviezen in meer algemene zin zijn:

- Organiseer na de dialoogsessie co-creatiesessies voor extra verdieping op het thema. Nodig hier de kinderen voor uit en vul de groep aan met een afvaardiging uit de doelgroep zelf. Daarmee worden de adviezen concreet ingevuld en krijgt de gemeente heldere handelingsperspectieven om hun beleid aan te passen.
- Sta open voor nieuwe beleidlijnen. Denk daarbij niet alleen aan thema's die direct over kinderen gaan, maar zeker ook die de toekomst van de kinderen aangaan.

Stap 7: Borging

Borging is cruciaal. Een Raad van Kinderen is niet iets voor "erbij", of een eenmalige exercitie rond een thema. Kinderen hebben het recht om mee te praten over allerlei onderwerpen die hun toekomst aangaan. Een aantal adviezen omtrent borging:

- Neem de gemeenteraad, het College van Burgemeester & Wethouders én de beleidsdirecties mee in alle stappen die je neemt, nodig ze uit voor bijeenkomsten en laat zien wat je met de waardevolle inzichten allemaal kunt bereiken.
- Inspireer met filmpjes en voorbeelden, niet alleen van je eigen Raad van Kinderen, maar ook van Raden in andere gemeenten. Word onderdeel van een grote community en blijf elkaar inspireren en van elkaar leren. Blijf daar tijd voor maken.
- Doe mee aan wetenschappelijk onderzoek. Daarmee is de waarde aan te tonen van deze trajecten, niet alleen voor de gemeente, maar zeker ook voor de deelnemende kinderen. De uitkomsten zijn te gebruiken als extra ondersteuning om een Raad van Kinderen structureel te implementeren in de gemeente en meer kinderen mee te laten denken met je gemeente!

Top 10 learnings van de pilot

1. Er is gedurende het hele traject betrokkenheid nodig van de gemeenteraad, het College van Burgemeester & Wethouders en de ambtelijke organisatie. Dit geldt zeker in tijden van verkiezingen om de continuïteit te waarborgen.

2. Zorg voor een waarachtig vraagstuk en zorg dat betrokkenen begrijpen hoe het proces werkt. Het betrekken van kinderen zorgt namelijk niet alleen voor vernieuwende inzichten, maar ook voor onzekerheid over de uitkomsten.

3. Schakel een uitvoeringsorganisatie met specifieke expertise in die het werven en begeleiden van de Raad van Kinderen voor haar rekening neemt. Houd hierbij rekening met de opdrachtomschrijving en de benodigde financiering.

4. Kinderen zijn puur. Let er bij de samenstelling niet teveel op of kinderen persoonlijk betrokken zijn bij het thema. Er zitten namelijk nauwelijks verschillen in de adviezen van kinderen die uit de doelgroep komen, en kinderen die daar niet uit komen.

5. Maak bij de bijeenkomsten een goede mix van plezier, teambuilding en inhoud. Dit zorgt ervoor dat kinderen gemotiveerd blijven en dit komt de resultaten ten goede.

6. Zorg voor lokale betrokkenheid tijdens het traject, bijvoorbeeld bij toekomstige uitvoeringsorganisaties, studenten van de pabo, sociaal-maatschappelijke initiatieven, lokale sponsors, betrokken bedrijven, etc. Dit zorgt voor extra draagvlak voor de Raad van Kinderen.

7. Besteed aandacht waar je de adviezen van de kinderen in gemeentelijke systemen laat landen. Bijvoorbeeld in een raadsbesluit, in een beleidsnota, in een opdracht aan een uitvoeringsorganisatie, etc. Laat de verantwoordelijken deelnemen aan de dialoogsessie om met eigen ogen de magie en de opbrengsten te zien.

8. Betrek de kinderen ook bij het thema in de periode na de dialoogsessie. Trek jezelf niet terug binnen de muren van het gemeentehuis, maar betrek ze bijvoorbeeld bij co-creatiesessies voor de juiste implementatie van de adviezen.

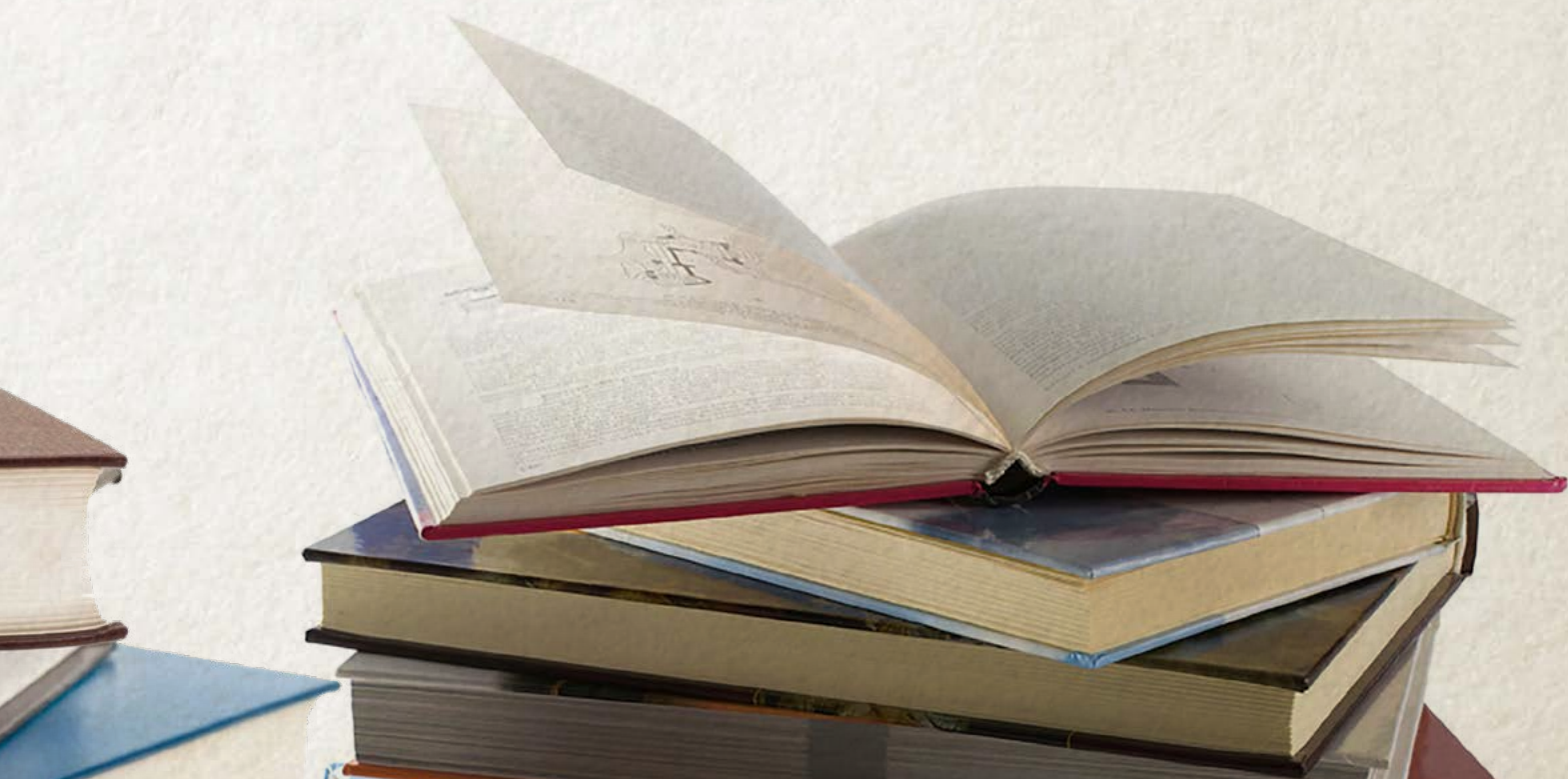
9. Word en blijf onderdeel van een grote alliantie van gemeenten, bedrijven en maatschappelijke instellingen. Dit zorgt voor inspiratie en uitvoeringskracht om gezamenlijk het probleem van armoede onder kinderen echt op te lossen.

10. Last but not least: een Raad van Kinderen kost tijd en energie. Neem daar de tijd voor, het is het waard!

Resultaten
van de pilot
Inhoudelijke
adviezen

Inhoudelijke adviezen van de kinderen

De kinderen hebben de afgelopen maanden kennisgemaakt met het thema armoede. Ze hebben door presentaties, brainstorms, interviews, discussies en andere werkvormen inzichten opgedaan en inhoudelijke adviezen gegeven. Hier presenteren wij een bloemlezing aan de hand van de adviezen van rapporten van de Sociaal-Economische Raad en van de Kinderombudsman.

Het rapport van de Sociaal-Economische Raad door de ogen van de kinderen

De Sociaal-Economische Raad heeft in februari 2017 haar rapport "Opgroeien zonder armoede" gepubliceerd. In dit rapport zijn zeven adviezen gegeven hoe armoede onder kinderen en hun gezinnen op zowel de korte als de lange termijn kan worden aangepakt. De vijf Raden van Kinderen hebben de afgelopen maanden nagedacht over dit thema. Met al deze gedachten, ideeën en (pre-)adviezen kunnen we de adviezen uit het rapport een stukje concreter maken. Hieronder volgt een bloemlezing vanuit alle vijf de Raden van Kinderen. Per deeladvies van de SER zijn concrete inzichten van de kinderen toegevoegd. Deze adviezen zijn overigens niet sec gericht op gemeenten, omdat het de kinderen niet uitmaakt wie de handschoen oppakt, als het maar gebeurt.

Advies 1: Focus van het armoedebeleid

Deeladvies:

De eerste inzet moet gericht zijn op het verminderen van noden op korte termijn.

Inzichten van de kinderen:

Spullen krijgen helpt even tegen de zorgen en als je echt goed wilt weten wat iedereen nodig heeft, moet je kinderen laten meedenken over de inhoud van het Kindpakket. Het is belangrijk om ook goede voorlichting te geven via bijvoorbeeld spreekbeurten, scholen, sportclubs en ouderavonden, zodat iedereen weet wat er beschikbaar is. Maak ook reclame op (social) media en zet acties op om het Kindpakket te promoten.

Deeladvies:

Naast de focus op de korte termijn moet worden ingezet op het wegnemen van structurele oorzaken.

Inzichten van de kinderen:

Waarom leven mensen in armoede? Daar moet je eerst naar kijken. Erna kun je een plan maken over hoe je je leven weer op orde krijgt.

Deeladvies:

Bied mensen die in armoede leven oplossingen en begeleiding op maat.

Inzichten van de kinderen:

Zorg dat iemand gehoord wordt en geef het gevoel dat deze er niet alleen voor staat. De gemeente moet een persoonlijke band opbouwen, maar mensen in armoede moeten ook zeker in het begin anoniem kunnen aankloppen voor hulp. Laat kinderen zelf kiezen wie hun aanspreekpunt is, omdat je je veilig moet voelen bij deze persoon. Maak gebruik van mensen die het zelf hebben meegemaakt, want die kunnen andere mensen over de streep trekken.

Advies 2: Ambitieuze kwantitatieve reductiedoelstelling stuurt op resultaten**Deeladvies:**

Het aantal arme kinderen moet jaarlijks met een bepaald percentage omlaag worden gebracht.

Inzichten van de kinderen:

Wat versta je onder armoede en wat meet je precies? Er zijn twee soorten armoede: arm zijn (geld) en je arm voelen (gevoel). Alleen geld is niet genoeg. Vraag gewoon aan mensen hoe het met ze gaat. En hoe je kunt helpen. Ook het meten van financiële draagkracht is heel persoonlijk. Grote gezinnen hebben bijvoorbeeld meer geld nodig.

“Zorg dat kinderen kunnen praten in een veilige omgeving, waar ze zich op hun gemak voelen. Thuis of ergens waar ze graag komen.”

Raad van Kinderen

Advies 3: Armoede onder kinderen samen terugdringen**Deeladvies:**

Armoedebestrijding, met name onder kinderen, is een verantwoordelijkheid van ouders, overheid, scholen en het maatschappelijk middenveld.

Inzichten van de kinderen:

De verantwoordelijkheid voor het doorbreken van de vicieuze cirkel ligt bij meerdere partijen tegelijk die moeten samenwerken. Zet op school bijvoorbeeld een coach in voor het vergroten van de kansen op een goede vervolgstudie en een betere baan. Maak een win-win met organisaties die een studie sponsoren of een stageplek bieden. Dat zorgt namelijk meteen voor meer begrip voor armoede. Ook kinderen zelf zijn belangrijk om te helpen! Want kinderen begrijpen kinderen het allerbeste.

Deeladvies:

Er is een integrale aanpak noodzakelijk over wie op welk niveau, welke actie moet ondernemen.

Inzichten van de kinderen:

Het maakt niet uit wie er hulp nodig heeft of wie helpt. Waar je ook vandaan komt, wat je ook gelooft. Iedereen moet samenwerken. Bazen in de politiek, vrijwilligers, goede doelen, gemeenten, ziekenhuizen, de Kindertelefoon én dokters. Zorg dat niemand door regels buiten de boot valt. Regeling tot 12 jaar, en daarna... Maximaal drie jaar hulp, en daarna... Dat zorgt voor een terugval en dat is niet de bedoeling.

Deeladvies:

De samenwerking met scholen en het maatschappelijk middenveld moet worden geïntensiveerd.

Inzichten van de kinderen:

Ga met elkaar in gesprek over het gewoon DOEN. Denk daarbij ook aan buitenschoolse aanpak want vaak gaat het daar alsnog mis. Dus organiseer vakantie- en buurtactiviteiten vanuit alle thema's: gezond zijn door kooklessen en computerles voor loopbaanbegeleiding. Een bibliotheek is trouwens een mooie plek waar een vertrouwenspersoon kan zitten, want dat valt niet zo op.

Advies 4: Wat de Rijksoverheid kan doen

Deeladvies:

Neem het kinderrechten-perspectief bij armoede mee om te voorkomen dat kinderen tussen wal en schip raken.

Inzichten van de kinderen:

Samenwerking is belangrijk, zodat mensen de hulp krijgen die ze nodig hebben. Sommige mensen moeten wetten maken. Andere mensen kunnen weer zorgen voor spullen en een woonplek of eten. Zo doet iedereen iets.

Advies 5: Wat gemeenten kunnen doen

Deeladvies:

Vergroot de kennis van de doelgroep en betrek kinderen en jongeren hierbij.

Inzichten van de kinderen:

Praat mét en niet óver kinderen die in armoede leven. Dan ontdek je ineens heel andere dingen. Vind kinderen op plekken waar ze veel komen, zoals scholen, sportclubs, of in het buurthuis. Wist je dat mensen die in armoede leven hun huisdier heel belangrijk vinden? Ze eten liever iets minder dan dat ze hun hond weg moeten doen.

Deeladvies:

Creëer een functie van armoede-regisseur als schakel tussen de partijen.

Inzichten van de kinderen:

Veel mensen die arm zijn, schamen zich. Sommigen willen daardoor bijvoorbeeld niet naar de Voedselbank. Want dan zien andere mensen dat ze weinig geld hebben. Praat dus niet alleen met die mensen zelf maar ook bijvoorbeeld met hun familie, om uit te vinden hoe het echt met ze gaat.

Deeladvies:

De gevolgen van schulden voor kinderen moeten te allen tijde worden voorkomen. Dit vergt nauw contact met de betrokkenen.

Inzichten van de kinderen:

Als je wilt dat kinderen niet de dupe worden, moet je voorrang geven aan gezinnen met kinderen als je gaat helpen.

“Het is heel belangrijk om binnen de familie samen te werken. Geld delen met de familie om allemaal toch genoeg te hebben, bijvoorbeeld.”

Ervaringsdeskundige

Advies 6: Intensiveer de samenwerking met scholen**Deeladvies:**

Scholen hebben een informerende en doorverwijzende rol.

Inzichten van de kinderen:

Je buitengesloten voelen en gepest worden omdat je arm bent, dat is het allerergste. Zeker als je ergens niet aan mee kunt doen. Een schoolreisje bijvoorbeeld. Andere kinderen moeten ook snappen dat niet iedereen alles kan doen en kopen. Praat erover in de klas, zodat kinderen niet gepest worden of gaan pesten. Dit kan bijvoorbeeld met een lespakket. Maak ook een lespakket voor de juffen en meesters, omdat het best een lastig onderwerp is om te bespreken.

Deeladvies:

Scholen en ouders moeten samen inzetten op het beheersbaar houden van de schoolkosten.

Inzichten van de kinderen:

School is een heel belangrijke manier om mensen uit armoede te krijgen. Iedereen is gelijk, dus het moet voor iedereen betaalbaar zijn. Maak ook naar school gaan goedkoper, zodat kinderen makkelijker kunnen gaan studeren. Dan hebben ze later ook meer kans op een goede baan.

Deeladvies:

Scholen moeten advies krijgen over wat zij kunnen doen in signaleren en doorverwijzen.

Inzichten van de kinderen:

Zorg dat scholen weten wat voor hulp kinderen kunnen krijgen. Maar zorg ook dat kinderen op school geholpen worden, zodat ze wel het beste uit zichzelf kunnen halen. Doe ook extra moeite om in een school van elkaar te weten wat er gebeurt, bijvoorbeeld als de administratie weet wie de schoolbijdrage niet heeft betaald, en de mentor constateert dat het kind bijvoorbeeld moe is, dan is er iets aan de hand. Een enquête uitdoen onder alle leerlingen geeft ook veel inzicht.

Advies 7: Besteed aandacht aan armoede en schulden in bedrijven**Deeladvies:**

Besteed in bedrijven aandacht aan de gevolgen van een tekortschietend huishoudinkomen of schuldenproblematiek van de werknemers.

Inzichten van de kinderen:

Vertel bedrijven hoe belangrijk het is dat zij ook helpen strijden tegen armoede. Ze kunnen bijvoorbeeld langs scholen gaan voor gastlessen of aan hun werknemers vertellen hoe je het beste met je geld omgaat. Ook kunnen supermarkten gezonde voeding uitdelen.

Deeladvies:

Maak financiële problemen bespreekbaar bij werknemers.

Inzichten van de kinderen:

Bedrijven kunnen helpen om schulden bij klanten te voorkomen of te zorgen dat ze omlaaggaan. Banken, verzekeraars en deurwaarders moeten beter meedenken met hun klanten. Zo kunnen ze helpen dat het niet erger wordt.

Het rapport van de Kinderombudsman door de ogen van kinderen

De Kinderombudsman heeft in december 2017 haar rapport “Alle kinderen kansrijk” gepubliceerd. In dit rapport zijn drie aanbevelingen geformuleerd hoe armoede onder kinderen en hun gezinnen op zowel de korte als de lange termijn kan worden aangepakt. Per aanbeveling van de Kinderombudsman zijn inzichten van de kinderen toegevoegd, die daarmee gezamenlijk een concretisering van het rapport vormen.

Onderdeel 1: Algemene uitgangspunten voor armoedebeleid

Aanbeveling:

Ontwikkel integraal armoedebeleid, zodat armoedeproblematiek van kinderen en jongeren op alle leefgebieden wordt bestreden.

Inzichten van de kinderen:

Het maakt niet uit wie er hulp nodig heeft of wie helpt. Waar je ook vandaan komt, wat je ook gelooft. Iedereen moet samenwerken. Bazen in de politiek, vrijwilligers, goede doelen, gemeenten, ziekenhuizen, de Kindertelefoon én dokters. Zorg dat niemand door regels buiten de boot valt. Regeling tot 12 jaar, en daarna... Maximaal drie jaar hulp, en daarna... Dat zorgt voor een terugval. Denk over zuilen heen: Zet op school bijvoorbeeld een coach in voor het vergroten van de kansen op een goede vervolgstudie en een betere baan, of maak een win-win met bedrijven die een studie sponsoren of een stageplek bieden.

Aanbeveling:

Maak samen met ieder gezin een perspectiefplan gericht op het stabiliseren van de situatie nu en het verbeteren van het toekomstperspectief van alle gezinsleden, zodat het leven van het gezin als geheel verbetert.

Inzichten van de kinderen:

Waarom leven mensen in armoede? Daar moet je eerst naar kijken. Erna kun je een plan maken over hoe je je leven weer op orde krijgt.

Aanbeveling:

Bied maatwerk aan gezinnen in armoede, zodat zij adequaat geholpen worden bij de noodzakelijke behoeften die zij hebben.

Inzichten van de kinderen:

Als je wilt dat kinderen niet de dupe worden, moet je voorrang geven aan gezinnen met kinderen als je gaat helpen.

Aanbeveling:

Vraag kinderen en jongeren in armoede wat zij nodig hebben en hoe voorzieningen beter kunnen, zodat hun stem structureel beter gehoord wordt.

Inzichten van de kinderen:

Spullen krijgen helpt even tegen de zorgen en als je echt goed wilt weten wat iedereen nodig heeft, moet je kinderen laten meedenken over de inhoud van het Kindpakket. Vind kinderen op plekken waar ze veel komen, zoals scholen, sportclubs, of in het buurthuis. Het is belangrijk om ook goede voorlichting te geven via bijvoorbeeld spreekbeurten, scholen, sportclubs en ouderavonden, zodat iedereen weet wat er beschikbaar is. Maak ook reclame op (social) media en zet acties op om het Kindpakket te promoten.

Onderdeel 2: Aanbevelingen ten aanzien van een stabiele thuissituatie**Aanbeveling:**

Verbeter de financiële positie van ouders, zodat zij in de basisbehoeften van hun gezin kunnen voorzien en hier geen onzekerheid over is.

Inzichten van de kinderen:

Veel mensen die arm zijn, schamen zich. Sommigen willen daardoor bijvoorbeeld niet naar de Voedselbank. Want dan zien andere mensen dat ze weinig geld hebben. Praat dus niet alleen met die mensen zelf maar ook bijvoorbeeld met hun familie, om uit te vinden hoe het echt met ze gaat.

Aanbeveling:

Voorkom en verhelp schulden zo vroeg mogelijk zodat leefomstandigheden niet onverwacht en ongewenst veranderen als gevolg van schuldenproblematiek.

Inzichten van de kinderen:

Waarom leven mensen in armoede? Daar moet je eerst naar kijken. Erna kun je een plan maken over hoe je je leven weer op orde krijgt. Bedrijven kunnen helpen om schulden bij klanten te voorkomen of te zorgen dat ze omlaaggaan. Banken, verzekeraars en deurwaarders moeten beter meedenken met hun klanten. Zo kunnen ze helpen dat het niet erger wordt.

Aanbeveling:

Zorg dat gezinnen verzekerd zijn van kwalitatief adequate huisvesting die voor de lange termijn gegarandeerd is zodat gezinnen een stabiele woonruimte hebben en houden.

Inzichten van de kinderen:

Hier hebben de kinderen geen specifieke adviezen over gegeven.

Aanbeveling:

Investeer in de empowerment van ouders zodat zij een beter toekomstperspectief krijgen

Inzichten van de kinderen:

Ga met elkaar in gesprek over het gewoon DOEN. Denk daarbij ook aan buitenschoolse aanpak want vaak gaat het daar alsnog mis. Dus organiseer vakantie- en buurtactiviteiten vanuit alle thema's: gezond zijn door kooklessen en computerles voor loopbaanbegeleiding. Een bibliotheek is trouwens een mooie plek waar een vertrouwenspersoon kan zitten, want dat valt niet zo op.

Aanbeveling:

Investeer in de empowerment van kinderen en jongeren zodat ze beter gezien worden en voorbereid worden op hun toekomst

Inzichten van de kinderen:

De verantwoordelijkheid voor het doorbreken van de vicieuze cirkel ligt bij meerdere partijen tegelijk die moeten samenwerken. Zet op school bijvoorbeeld een coach in voor het vergroten van de kansen op een goede vervolgstudie en een betere baan. Maak een win-win met organisaties die een studie sponsoren of een stageplek bieden. Dat zorgt namelijk meteen voor meer begrip voor armoede. Ook kinderen zelf zijn belangrijk om te helpen! Want kinderen begrijpen kinderen het allerbeste.

Onderdeel 3: Aanbevelingen ten aanzien van een beter maatschappelijk leven voor kinderen en jongeren

Aanbeveling:

Versterk de rol van scholen bij de bestrijding van armoedeproblematiek zodat kinderen en jongeren in armoede de mogelijkheden krijgen om zich te ontwikkelen

Inzichten van de kinderen:

School is een heel belangrijke manier om mensen uit armoede te krijgen. Iedereen is gelijk, dus het moet voor iedereen betaalbaar zijn. Maak ook naar school gaan goedkoper, zodat kinderen makkelijker kunnen gaan studeren. Dan hebben ze later ook meer kans op een goede baan.

Andere kinderen moeten ook snappen dat niet iedereen alles kan doen en kopen. Praat erover in de klas, zodat kinderen niet gepest worden of gaan pesten. Dit kan bijvoorbeeld met een lespakket. Maak ook een lespakket voor de juffen en meesters, omdat het best een lastig onderwerp is om te bespreken.

Zorg dat scholen weten wat voor hulp kinderen kunnen krijgen. Maar zorg ook dat kinderen op school geholpen worden, zodat ze wel het beste uit zichzelf kunnen halen. Doe ook extra moeite om in een school van elkaar te weten wat er gebeurt, bijvoorbeeld als de administratie weet wie de schoolbijdrage niet heeft betaald, en de mentor constateert dat het kind bijvoorbeeld moe is, dan is er iets aan de hand. Een enquête uitdoen onder alle leerlingen geeft ook veel inzicht.

Aanbeveling:

Investeer in de kwaliteit van buurten en lokale buurtvoorzieningen voor kinderen en jongeren, zodat zij zonder zorgen en met plezier buiten kunnen zijn

Inzichten van de kinderen:

Organiseer vakantie- en buurtactiviteiten vanuit alle thema's: gezond zijn door kooklessen en computerles voor loopbaanbegeleiding. Daarnaast is een bibliotheek is een mooie plek waar een vertrouwenspersoon kan zitten, want dat valt niet zo op.

Aanbeveling:

Bied maatwerk aan gezinnen in armoede, zodat zij adequaat geholpen worden bij de noodzakelijke behoeften die zij hebben.

Inzichten van de kinderen:

Als je wilt dat kinderen niet de dupe worden, moet je voorrang geven aan gezinnen met kinderen als je gaat helpen.

Aanbeveling:

Verbeter het systeem van kindvoorzieningen en verklein de verschillen tussen gemeenten, zodat voorzieningen goed aansluiten bij de behoeften van kinderen en jongeren en iedereen die het nodig heeft hier aanspraak op kan maken.

Inzichten van de kinderen:

Praat mét en niet óver kinderen die in armoede leven. Dan ontdek je ineens heel andere dingen. Vind kinderen op plekken waar ze veel komen, zoals scholen, sportclubs, of in het buurthuis. Maak de naam aantrekkelijk en zorg voor goede voorlichting en reclame.

Aanvullende inzichten van de kinderen

De kinderen hebben drie inzichten genoemd die additioneel zijn aan adviezen uit eerder uitgebrachte rapporten. Deze zijn hieronder weergegeven.

1. De kinderen wijzen erop dat veel oplossingen effectief zijn als je weet wie de persoon in armoede is en diegene ook echt geholpen wil worden. Maar voordat dit zover is, moet je begrip kweken voor de problematiek van armoede in Nederland, de schaamte van de mensen overwinnen en het vertrouwen hebben van de doelgroep. Dit is een eerste stap en zelfs een randvoorwaarde, voordat je aan de slag kan gaan met het optimaliseren van de achterliggende processen. Dus praat met mensen die in armoede leven, stel een vertrouwenspersoon dichtbij aan, leer scholen en bedrijven signaleren en betrek ook de kinderen zelf. Want zoals een van de kinderen zo mooi zei: "Als je weet dat je niet de enige bent en mensen je willen helpen, dan ga je er sneller over praten"

2. Naast basisbehoeften ligt het accent volgens de kinderen op het voorkomen van sociale uitsluiting. De kinderen hebben in hun onderzoek naar armoede onder hun leeftijdsgenoten nagedacht over essentiële zaken die kinderen nodig hebben voor een goed leven. Het belangrijkste inzicht van de kinderen is dat ze heel goed snappen dat het niet alleen gaat over producten. Die zijn wel noodzakelijk, maar kinderen willen niet buitengesloten worden. Ze willen meedoen; niet gepest worden, leuke dingen doen met vrienden en dat het goed gaat op school. Het is belangrijk om te kunnen ontspannen en een passie te hebben, net als alle kinderen.

3. De kinderen zijn het eens: sluit bij alles aan op de belevingswereld van de verschillende doelgroepen, ook qua look & feel. Dit geldt voor de naam en inhoud van het Kindpakket, de lessen op school en de voorlichting en reclame voor voorzieningen. Het hoeft niet zwaar te worden gebracht! Denk aan hoe je iets noemt (kinderen geven als suggesties voor het Kindpakket bijvoorbeeld de Mystery Child Box of De Toppersdoos), zorg voor een aantrekkelijke vormgeving die je samen met de kinderen ontwerpt en ga altijd uit van positiviteit.

Resultaten
van de pilot
Wetenschappelijk
onderzoek

Wetenschappelijk onderzoek naar invloed van kinderen op gemeentelijk beleid

Maurice de Greef, gelieerd aan de Vrije Universiteit van Brussel en Maastricht University, doet onderzoek naar participatie en sociale inclusie binnen de Raden van Kinderen. Het doel is om wetenschappelijk vast te stellen welke positieve effecten de deelname aan de Raad van Kinderen heeft op het gemeentelijk beleid en op de kinderen zelf. De 0-meting heeft plaatsgevonden tijdens de eerste bijeenkomsten in de gemeenten. De eindmeting vond aansluitend aan de dialoogsessies plaats.

Auteur: Maurice de Greef, Prof. Learning effects low skilled and illiterate learners, Vrije Universiteit Brussel

Stand van zaken inspraak door burgers

Burgerparticipatie is niet nieuw en bestaat in Nederland al jaren. Toch krijgt deze vorm van participatie op dit moment veel aandacht. Een belangrijk kenmerk van het betrekken van ervaringsdeskundigen via adviesraden is het vergroten van de invloed van 'gewone burgers' en belanghebbenden op beleidsvorming en -uitvoering. Door het inzetten van adviesraden wil de lokale overheid de democratische betrokkenheid van de burger versterken. De Raad voor het Openbaar Bestuur (ROB) ziet deze vorm van burgerparticipatie als politieke vernieuwing waarmee het draagvlak voor beleid wordt vergroot.

Pröpper en Steenbeek (1999) hebben een participatieladder samengesteld, waarbij ze 7 verschillende vormen van inspraak onderscheiden. Figuur 1 geeft een overzicht van deze 7 vormen. Deze ladder toont vormen van inspraak van zeer actief tot niet actief. Met name de grote steden en middelgrote steden blijken zeer vooruitstrevend te zijn. Zoals figuur 1 aantoont is inspraak door ervaringsdeskundigen of burgers in veel soorten mogelijk en wisselt de mate van invloed sterk. De mate van invloed hangt samen met de gekozen methode. Het lijkt momenteel een oplossing voor veel beleidsmakers,

maar blijkt niet de eenvoudigste te zijn. In de meeste gevallen is de stem van de burger of ervaringsdeskundige leidend, maar soms blijkt het tegenovergestelde de werkelijkheid te zijn. Om in kaart te brengen of inspraak van burgers en in deze Raden van Kinderen voor het gewenste resultaat zorgt, is het zinvol om de mogelijke invloed of impact in kaart te brengen.

Onder 110 kinderen die deelnemen aan een Raad van Kinderen is gevraagd in hoeverre zij vinden, dat er inspraakmogelijkheden zijn. Deze vragenlijst is ingevuld bij aanvang van de deelname aan een Raad van Kinderen. De kinderen hebben gescoord op de participatieladder van Pröpper en Steenbeek (1999). Deze scores zijn weergegeven in de laatste kolom van **figuur 1**. Duidelijk wordt, dat meer dan de helft van de kinderen (54.6%) aangeeft dat zij ervaren, dat de inspraak beperkt is en op de 'onderste twee treden' van de participatieladder plaatsvindt.

Samenwerking tussen kinderen en gemeenten na deelname aan gemeentelijk pilotproject

Voor de specifieke Raden van Kinderen, die aan de vijf pilotgemeenten verbonden waren is gekeken of de samenwerking tussen de kinderen en de gemeenten verbeterd is. 48 kinderen hebben bij aanvang van de pilot een vragenlijst ingevuld en nog eens 30 kinderen hebben dat aan het einde van de pilot gedaan.

Figuur 1: Scores beginmeting Raad voor Kinderen op participatieladder volgens Pröpper en Steenbeek (1999) (N = 110)

Bestuursvorm	Rol van de overheid	Scores kinderen in %
Directe democratie	Overheid biedt ondersteuning aan partijen voor maken van keuzes	0.0
Samenwerking	Overheid en partijen hebben gelijkwaardige rol en vullen samen plannen in	16.4
Delegering	Overheid biedt ruime kaders voor andere partijen om in te vullen	8.2
Participatie	Overheid biedt ruimte binnen planvorming voor meepraten en meebeslissen van betrokkenen	10.0
Consultatie	Overheid biedt een gesloten oplossing waar partijen binnen strikte randvoorwaarden kunnen meepraten	10.9
Voorlichting	Overheid informeert andere partijen over beslissingen	19.1
Autoritair	Overheid geeft geen informatie maar kiest eigen weg	35.5

Centraal stond de vraag of de kinderen een betere sociale inclusie ervoeren na deelname aan de pilot. Maar wellicht interessanter is of ze het gevoel hadden, dat ze nu na deelname aan de pilot eerder gehoord werden door de gemeente en er een stap naar samenwerking was gezet. Vanwege het feit, dat het aantal wat gering was, is het moeilijk om een significant verschil voor en na de pilot vast te stellen. Wel wordt helder, dat met name op het gebied van burgerparticipatie de kinderen een iets positievere houding ten opzichte van de gemeente hebben gekregen.

“Het lijkt erop, dat binnen deze vijf gemeenten er een eerste stap naar een sterkere vorm van burgerparticipatie is gezet.”

Maurice de Greef

Zoals eerder aangegeven is het mogelijk om in beeld te brengen op welke trede van de participatieladder de samenwerking met de gemeente ervaren wordt. Een nadere analyse van alleen de groep kinderen, die in de pilot betrokken waren (N = 48), laat zien dat de kinderen gemiddeld genomen ervoeren, dat de gemeente bij

aanvang van de pilot op trede 3 ‘consultatie’ functioneerde. Na de pilot wordt duidelijk, dat dat iets veranderd is. Gemiddeld genomen ervaren de kinderen na deelname aan de pilot, dat de gemeente samen met de kinderen praat over wat wel of niet goed is voor hun stad of dorp. Er is eerder sprake van burgerparticipatie op trede 4 ‘participatie’. Ondanks, dat dit niet significant is vast te stellen, wordt wel duidelijk, dat kinderen ervaren dat gemeenten daadwerkelijk met hen in gesprek zijn en samen naar bepaalde problemen kijken en over oplossingen nadenken. Het lijkt erop, dat binnen deze vijf gemeenten er een eerste stap naar een sterkere vorm van burgerparticipatie is gezet.

Vervolgonderzoek onder een grotere groep kinderen zou in kaart kunnen brengen of deze toename significant is en welke onderdelen van de Raad van Kinderen er specifiek voor zorgen, dat er sprake is van een sterkere vorm van burgerparticipatie. Oftewel een vorm van beleid maken, waarbij de stem van de kinderen actief betrokken wordt. Daarnaast is extra onderzoek onder een grotere groep nodig om te bepalen wat de impact van deelname van de Raad van Kinderen heeft gehad op de kinderen zelf.

Bronnen:

* Raad voor Openbaar Bestuur (2004). Burgers betrokken, betrokken burgers.

* Pröpper, I. en Steenbeek, D. (1999), De aanpak van interactief beleid: elke situatie is anders, Bussum; uitgeverij Coutinho.

Eerste verkenning naar criteria voor kind-inclusie

Om vast te stellen in hoeverre gemeenten kind-inclusie toepassen, is wetenschappelijk onderzoek nodig naar de criteria die hiermee verband houden. Dit artikel laat de eerste verkenning naar deze criteria zien.

Auteur: Maurice de Greef, Prof. Learning effects low skilled and illiterate learners, Vrije Universiteit Brussel

1. Sociale inclusie: werken aan sociale productiviteit

Het eerste element van inclusie is de sociale inclusie. Centraal staan activiteiten in de maatschappij die niet gericht zijn op het verkrijgen van een plek of verbeteren van de positie op de arbeidsmarkt. Activiteiten die een plek krijgen in het leven van mensen in hun privé-tijd en waarbij mensen hun eigen kennis, kunde en houding inzetten om het sociaal kapitaal te optimaliseren.

Investing in sociaal kapitaal als basis voor bevordering van sociale inclusie

Als deelnemers geactiveerd worden om een bijdrage te leveren aan de samenleving, vergroten ze het sociaal kapitaal. Naast individuele redenen als zinvolle dagbesteding en persoonlijke ontplooiing kan maatschappelijke participatie zorgen voor vergroting van het sociaal kapitaal. Smith (2007) zet een aantal definities van sociaal kapitaal op een rij. De rode draad die door deze definities loopt, is de netwerkconstructie van wederkerige interactie van individuen (die wegens een bepaalde reden) aan elkaar verbonden zijn in een bepaalde situatie (samenleving). Putnam (1995) geeft drie redenen waarom investering in sociaal kapitaal om toename van sociaal kapitaal te bevorderen zo belangrijk is, namelijk:

- Sociaal kapitaal zorgt ervoor dat burgers gezamenlijk beter problemen kunnen oplossen;
- Sociaal kapitaal smeert de 'wielen' die ervoor zorgen dat gemeenschappen soepel vooruitgaan;
- Sociaal kapitaal verbetert ons lot door vergroting van ons bewustzijn over hoe onderdelen van ons lot aan elkaar gelieerd zijn.

Mensen kunnen gelijke hechte onderlinge banden hebben, oftewel "bonding" in sociaal kapitaal. En mensen kunnen afstandelijkere banden tussen mensen hebben, wat "bridgen" in sociaal kapitaal wordt genoemd (Smith, 2007). "Linking" in sociaal kapitaal is een stap verder en probeert een relatie te leggen tussen bronnen uit verschillende gemeenschappen (Smith, 2007). Indicatoren voor sociaal kapitaal blijven niet hetzelfde. In Amerika waren eerst politiek en burgerlijke verplichting van belang, later is de focus komen te liggen op informele banden en tolerantie, en vertrouwen is een thema dat eind vorige eeuw speelde. Er kan volgens Smith (2007) een opdracht bij educatie liggen om de kracht van sociaal kapitaal te vergroten: door kennis en kunde van het leggen, onderhouden en "uitnutten" van contacten tussen mensen verder aan te leren.

Sociale en educatieve competenties om kunde in sociaal kapitaal te bevorderen

Op de vraag wat men nu eigenlijk moet kunnen en kennen om een bijdrage te kunnen leveren aan het sociaal kapitaal en deel te kunnen nemen aan de samenleving, hebben Huisman et al. (2003) getracht een antwoord te geven. Zij ontwikkelden een overzichtslijst van sociale competenties. Bij sociale competenties gaat het volgens hen om het handelen van leerlingen in verschillende sociale gebruikssituaties. Bevordering van deze competenties zou kunnen leiden tot bevordering van sociaal kapitaal en maatschappelijke participatie. Definitie van sociale competenties volgens Huisman et al. (2003) luidt: "Het uitvoeren van taken op het terrein van het sociaal functioneren: de verschillende soorten van interactie tussen mensen, zowel in de maatschappij, in de privé-situatie als in de werksituatie. Dat wil zeggen: gecompliceerde vaardigheden, die bestaan uit kennis en (deel)vaardigheden en waar ook houdingsaspecten onderdeel van uitmaken. Waarden spelen daarbij met name een rol bij het maken van keuzes voor bepaald gedrag. Als de leerling over de sociale competenties beschikt en er met behulp daarvan in slaagt om de taken adequaat uit te voeren, dan is hij "sociaal competent." Er worden door Huisman et al. (2003) de volgende competenties onderscheiden:

- Praten en luisteren;
- Met eigen gevoelens omgaan;
- Met gevoelens van anderen omgaan;
- Aardig doen / beleefd zijn;
- Opkomen voor jezelf;
- Conflicten voorkomen en oplossen;
- Keuzes maken / waarden en normen ontwikkelen.

Zoals uit eerder besproken concepten blijkt, heeft sociale inclusie onder andere betrekking op hoe mensen een interactie met elkaar aangaan in verschillende situaties in de samenleving. Hiervoor hebben zij betreffende competenties nodig. De indeling naar sociale competenties kan als basis dienen om in kaart te brengen in hoeverre deelnemers competent zijn op het gebied van sociale inclusie.

2. Politieke inclusie: De deelnemer als politiek beoefenaar

Een redelijk groot aantal volwassenen lijkt deel te nemen aan de politiek. Reingard Spannring (2008) haalt een onderzoek aan onder 10 Europese landen waarin de politieke participatiegraad aan de hand van 6 indicatoren gemeten is, te weten:

- Belang van politiek in het leven;
- Interesse in politiek;
- Discussie over politiek met vrienden;
- Lid van traditionele politieke partij;
- Lid van nieuwe politieke partij en sociale bewegingen;
- Deelname aan petitie's, demonstraties, boycots, stakingen en bezettingen.

Interesse in politiek en deelname aan petitie's voor inwoners van 36 jaar en ouder zijn vrij hoog (ca. 38% versus 59%), terwijl lidmaatschap van een beweging in de lokale gemeenschap en organisatie aangaande de omgeving vrij laag is (ca. 4% versus 5%) (Spannring, 2008). Het lijkt dat de echte actieve politieke participatie dus laag is. De duurzame politieke participatie ook, maar de tijdelijke actieve politieke participatie bleek vrij hoog te zijn: ca. 30% nam deel aan een staking en ca. 12.5% aan een boycot (Spannring, 2008). Tijdelijke actieve politieke participatie is dus redelijk hoog.

Verté et al. (2007) hebben naast de indicator politieke interesse en lidmaatschap ook invloed op beleid aangewezen als indicator voor politieke participatie. Deze indicator kan worden toegevoegd aan de lijst van Spannring (2008). Leyenaar (2005) voegt hier nog het stemgedrag aan toe. Om de politieke participatie te vergroten kunnen leerprogramma's voor inwoners worden opgestart.

Wat is de meerwaarde van politieke participatie? Kersting (2007) ziet de "politieke ontmoeting" als een soort van empowerment. Wil men streven naar gelijkwaardigheid dan zal een "achtergestelde groep" zelf aan de bel moeten trekken en vaardig moeten worden om middels de politiek hun belangen te verdedigen en aan hun trekken te kunnen komen. De noodzaak tot participatie leidt soms tot uitsluiting van groepen (Kersting, 2007). Educatie kan de vaardigheid om te participeren doen toenemen en zorgen dat ook de groepen die "buiten de boot vallen" een plek in het "politieke landschap" krijgen. De politieke inclusie groeit daardoor. Leyenaar (2005) onderstreept dit belang, door aan te geven dat anders het representativiteitsbeginsel in het gedrag komt. Anders kunnen de "hardste roepers" altijd aangeven hoe het anders zou kunnen, terwijl juist de "stilleren" ook voldoende aandacht moeten krijgen om hun belangen te kunnen verwezenlijken. Van Ostaaijen en Tops (2007) geven aan dat actieve betrokkenheid van de burger er enkel en alleen voor kan zorgen dat politieke participatie tot iets leidt. Een voorbeeld uit Rotterdam geeft aan dat de lokale overheid het verbeteren van de veiligheid als eerste prioriteit voor de stad had gesteld. Veilige buurten in Rotterdam bleken er enkel en alleen veilig te blijven door de inspanning van de inwoners zelf (Van Ostaaijen en Tops, 2007). De burger moet het startpunt zijn en betrokken worden bij de vorming en uitvoering van beleid om zo de politieke inclusie te vergroten.

3. Inclusie op wijkniveau: De kracht van het collectief

Stedelijke vernieuwing bleek een toverwoord te zijn voor de "aandachtswijken" in Nederland. Het is van groot belang voor de koopkracht in de wijk, het sociaal kapitaal en het woonklimaat dat zo snel mogelijk voor de maatschappelijke stijgers in de wijk aantrekkelijke woonalternatieven worden geboden (Priemus, 2005). Het wonen beïnvloedt de kwaliteit van leven, de sociale leefbaarheid in wijken en mogelijk de inclusie. Met name voor kansarmen moeten volgens Priemus (2005) voldoende woonalternatieven geboden worden met een ruime variëteit, zodat zij zich op hun gemak voelen in de wijk. Dit vergroot hun inclusie in de wijk. Er moet dus geschakeld worden tussen de "fysieke en sociale pijler".

Onderzoeken van de Universiteit van Utrecht, het OTB (Onderzoeksinstituut Technische Universiteit Delft) en de WRR (Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid) reiken volgens Priemus (2005) voldoende bouwstenen aan om de fysieke en sociale pijler in de stedelijke vernieuwing aan elkaar te verbinden. Als er wordt gewerkt aan een goede leefomgeving voor de mensen en projecten waardoor mensen leren participeren, zullen ze een eigen plek in de wijk kunnen vinden en neemt inclusie op wijkniveau toe. Smith (2007) benoemt een aantal elementen die bij zo'n gemeenschap voor burgers van belang zijn. Deze elementen kunnen richtinggevend zijn voor de inclusie van inwoners binnen een gemeenschap. De elementen luiden (Smith, 2007):

- Burgerbetrokkenheid;
- Politieke gelijkwaardigheid;
- Solidariteit, vertrouwen en tolerantie;
- Sociale structuren van samenwerking.

Als men aan bevordering van deze elementen wil werken, kan men educatieve programma's initiëren. Resultaten van deze leerprocessen zijn individueel, maar ook collectief, te weten (Scottish Executive, 2003):

- Toenemen van lokale power en gelijkwaardigheid;
- Ontwikkeling van gemeenschapsactiviteiten- en organisatie;
- Invloed uitoefenen op de besluitvorming van publieke en andere organisaties.

Met name het eerste doel streeft naar een aanval op marginalisatie en de bevordering van inclusie van de "zwakkeren". Deze leerprogramma's kunnen opgezet worden door behoeften in een groep te identificeren, te proberen gezamenlijk de doelen van de groep te bereiken en mensen aan te moedigen om op collectieve wijze aan deze problemen te werken (Saddington, 1990). Naast een individuele meerwaarde heeft werken aan wijkinclusie dus ook duidelijk een meerwaarde van het collectief en kan het ook als collectief leerproces gezien worden.

4. Vormen van inclusie

Tegengaan van marginalisering van deelnemers die onder de marge leven, kan leiden tot verwerven van een eigen plek in de samenleving, te weten het vergroten van het sociaal, economisch, politiek en eventueel wijkkapitaal. Oftewel het bevorderen van inclusie op vier niveaus, waarbij interactie tussen sociale relaties en individu en samenleving centraal staat. Deze niveaus moeten de productiviteit op sociaal, arbeids-, politiek en collectief (wijk) gebied vergroten. Gezien de doelgroep kinderen is het vraagstuk omtrent arbeidsproductiviteit buiten beschouwing gelaten.

Of deze bevorderd worden, hangt af van de groei van competenties bij deelnemers. Figuur 1 geeft een overzicht van de geschetste perspectieven op deze elementen en de bijbehorende competenties. Als men kinderen betreft bij besluitvorming is het de vraag of kinderen sociaal, politiek en in een collectief vergelijkbaar als een wijk productief kunnen zijn. In de laatste kolom is een vertaling van de competenties gemaakt naar mogelijke criteria voor de mate waarin een kind betrokken is bij bepaalde besluitvorming.

Naast deze inhoudelijke criteria zou er gekeken kunnen worden naar het besluitvormingsproces op zich. Dit is vergelijkbaar met het besluitvormingsproces bij burgerparticipatie.

De volledige bronvermelding van dit artikel vindt u op www.kansendoorallekinderen.nl

Deze eerste verkenning naar criteria voor kind-inclusie vormt de basis voor de Kind-inclusie-index, die de komende tijd wordt ontwikkeld als instrument om te bepalen in hoeverre gemeenten kinderen betrekken bij besluitvorming.

Figuur 2: Inclusie en haar deelgebieden

Deelgebied	Noodzakelijke competenties	Mogelijke criteria kinderinclusiviteit
Sociale inclusie (sociale productiviteit) → sociaal kapitaal	<ul style="list-style-type: none"> • Praten en luisteren; • Met eigen gevoelens omgaan; • Met gevoelens van anderen omgaan; • Aardig doen / beleefd zijn; • Opkomen voor jezelf; • Conflicten voorkomen en oplossen; • Keuzes maken / waarden en normen ontwikkelen. 	<ul style="list-style-type: none"> • Het kind heeft ruimte om zijn of haar eigen mening te geven. • Het kind heeft ruimte om zijn of haar gevoelens te kunnen uiten of een oordeel te kunnen vellen. • Het kind heeft ruimte om op basis van eigen waarden en normen een keuze te maken.
Arbeidsinclusie (arbeidsproductiviteit) → economisch kapitaal	<ul style="list-style-type: none"> • Niet van toepassing. 	<ul style="list-style-type: none"> • Niet van toepassing.
Politieke inclusie (politieke productiviteit) → democratisch kapitaal	<ul style="list-style-type: none"> • Belang van politiek in het leven; • Interesse in politiek; • Discussie over politiek met vrienden; • Lid van traditionele politieke partij; • Lid van nieuwe politieke partij en sociale bewegingen; • Deelname aan petitie, demonstraties, boycots, stakingen en bezettingen; • Invloed op beleid; • Stemgedrag. 	<ul style="list-style-type: none"> • Het kind heeft de mogelijkheid om mee te discussiëren. • Het kind voelt zich betrokken bij de besluitvorming. • Het kind kan duurzaam zijn of haar invloed uitoefenen (bijv. via beleid). • Het kind mag zijn stem laten horen of uitbrengen.
Inclusie op wijkniveau (wijkproductiviteit) → Wijkkapitaal	<ul style="list-style-type: none"> • Burgerbetrokkenheid; • Politieke gelijkwaardigheid; • Solidariteit, vertrouwen en tolerantie; • Sociale structuren van samenwerking; • Toenemen van lokale power en gelijkwaardigheid; • Ontwikkeling van gemeenschapsactiviteiten en organisatie; • Invloed uitoefenen over de besluitvorming van publieke en andere organisaties. 	<ul style="list-style-type: none"> • Het kind wordt structureel in alle fasen van het besluitvormingsproces betrokken. • De stem van het kind telt even zwaar mee als een andere stem. • Het is duidelijk, dat men vertrouwen heeft in de stem van het kind. • Het kind kan structureel invloed op het besluitvormingsproces uitoefenen.

Kind-inclusie is de normaalste zaak van de wereld

Onze droom is dat een Raad van Kinderen de normaalste zaak van de wereld wordt, in Nederland en daarbuiten. Zo'n 100 bedrijven, maatschappelijke instellingen en rijksoverheden zijn al aan de slag. Maar is het niet logisch dat ook gemeenten naast hun gemeenteraad, een Raad van Kinderen hebben?

Deze pilot laat opnieuw de waarde van een Raad van Kinderen zien. De resultaten van deze pilot verschaften ons inzicht in hoe weerbarstig het probleem rond armoede onder kinderen is en tegelijkertijd welke enorme potentie er voor gemeenten is om met behulp van de inzichten van de kinderen actief armoede terug te dringen.

Kinderen laten ook zien dat de rol niet alleen bij gemeenten ligt. Vele publieke en private partijen en het maatschappelijk middenveld hebben een stukje van de puzzel in handen om armoede onder kinderen echt op te lossen.

We zijn Staatssecretaris Tamara van Ark van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid zeer erkentelijk voor haar vertrouwen om deze pilot naar een volgende fase te brengen. In elke provincie kunnen gemeenten aan de slag met kind-inclusie. Daarnaast gaan we aan de slag met het bouwen van een publiek-private alliantie die actief aan de slag gaat met deze, en komende inzichten van kinderen en partners.

Bent u nieuwsgierig geworden, wilt u een bijdrage leveren aan de aanpak armoede in de alliantie of bent u een gemeente die aan de slag wil met een Raad van Kinderen? Neemt u dan contact met ons op. Bel naar Missing Chapter op 070 – 345 5106 of stuur een mail naar gemeenten@missingchapter.org.

Samen zouden we armoede onder kinderen in Nederland toch moeten terugdringen tot nul? Want zo'n grote groep kinderen dat met hun gezinnen in armoede leeft zouden we in een land als Nederland toch niet moeten accepteren. Doet u mee en lossen wij het samen met u op?

*Marloes van de Have, Algemeen directeur
Soler Berk, Directeur Strategie & Innovatie
Missing Chapter Foundation*

Missing Chapter zorgt ervoor dat kinderen mogen meedenken en dat volwassenen verantwoording afleggen over wat er met hun ideeën wordt gedaan. Want alleen dan voelen mensen zich serieus genomen. Aan de hand van actuele vraagstukken brengen we kinderen en besluitvormers in gesprek, om zo tot nieuwe inzichten te komen. Kinderen leren dat het zin heeft om mee te denken, volwassenen leren loslaten en openstaan voor nieuwe denkrichtingen en oplossingen.

Missing Chapter begeleidt de stappen, is de vertaler tussen kinderen en volwassenen en helpt partners om kind-inclusie zelf in de praktijk te brengen. En om heel Nederland hier enthousiast over te maken, brengen we ideeën van kinderen bij iedereen onder de aandacht. Kijk voor alle informatie op www.missingchapter.org.

Kinderen betrekken, waarom niet?

Kijk voor meer informatie op raadvankinderen.nl
en missingchapter.org

